

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi / Journal of Ottoman Legacy Studies

ISSN 2148-5704

www.osmanlimirasi.net

osmanlimirasi@gmail.com

Cilt 8, Sayı 20, Mart 2021 / Volume 8, Issue 20, March 2021

TEVELLÜD-İ ACÂİB: OSMANLI DEVLETİ'NDE YAPIŞIK İKİZLER
Tevellüd-i Acâib: Conjoined Twins in the Ottoman State

Makale Türü/ Article Types : Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi/ Received Date : 10.10.2020
Kabul Tarihi/ Accepted Date : 14.01.2021
Sayfa/ Pages : 117-149
DOI Numarası/ DOI Number : <http://dx.doi.org/10.17822/omad.2021.184>

Hüseyin MUŞMAL

(Prof. Dr.), Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Karaman / Türkiye, e-mail: hmusmal@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3137-0069>

İrem GÜRBÜZ

(Doktora Öğrencisi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya / Türkiye, e-mail: iremgurbuz90@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8866-9953>

Atıf/Citation

Muşmal, Hüseyin-Gürbüz, İrem, "Tevellüd-i Acâib: Osmanlı Devleti'nde Yapışık İkizler", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 8/20, 2021, s. 117-149.

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD), Cilt 8, Sayı 20, Mart 2021.

Journal of Ottoman Legacy Studies (JOLS), Volume 8, Issue 20, March 2021.

ISSN: 2148-5704

TEVELLÜD-İ ACÂİB: OSMANLI DEVLETİ'NDE YAPIŞIK İKİZLER

Tevellüd-i Acâib: Conjoined Twins in the Ottoman State

Hüseyin MUŞMAL, İrem GÜRBÜZ

Öz: Yapışık ikizler, literatürdeki diğer adıyla Siyam ikizleri doğuştan gelen bir şekil bozukluğudur. Nadiren görülen bu anomalinin etiolojisi, yani meydana gelme sebebi günümüzde hâlâ tam olarak bilinmemektedir. Tarih boyunca hem toplum hem de tıp mesleği açısından bu şekil bozukluğuna sahip canlılar merak edilmiş, ancak batıl inanç ve dinî kaygılar nedeniyle de ötekileştirilmiştir. Öyle ki dünya tarihinde yapışık ikizliğe dair ilk kayıtlar bile çeşitli endişeler sebebiyle oldukça geç dönemlere tarihlenmiştir. Hâl böyle iken Osmanlı Devleti'nde yapışık ikizlerin nasıl algılandığı, toplumun ve devletin bu anomaliye sahip kişilere veya onların ailelerine yaklaşımının ne şekilde olduğu; ayrıca şekil bozukluğunun günümüze oranla Osmanlı'da görülme sıklığının ne olduğu, bebeklerin cinsiyetine veya hayvanların türlerine göre yaygınlığının farklılık gösterip göstermediği gibi pek çok soru akıllara gelmektedir. Bu sorular çerçevesinde XVII. yüzyılın sonlarından XX. yüzyılın başlarına kadarki dönem içerisinde toplam 22 yapışık ikiz vakası ele alınmıştır. Çalışmada bu vakaların tanımları, türleri, Osmanlı arşivine ve gazetelerine yansımaya sebepleri; ayrıca toplumun ve devletin yapışık ikizliğe bakışı sorgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Doğum Anomalisi, Doğuştan Gelen Kusurlar, Hilkat Garibesi, Siyam İkizleri, Şekil Bozukluğu, Teratoloji

Abstract: Conjoined twins, also known as Siamese twins in the literature, is a congenital malformation. The etiology of this anomaly, that is, its cause, is still completely unknown at the present time. Throughout history, creatures with this deformity have been curious in terms of both society and the medical profession, however, it has also been marginalized due to superstition and religious concerns. So much so that even the first records about conjoined twins in world history are dated quite late periods due to various concerns. And yet, many questions come to mind such as how conjoined twins are perceived in the Ottoman State, and how the state of approach to people with this anomaly or their families; in addition, what is the prevalence of deformities in the Ottoman State in proportion to today, whether is different from prevalence of according to gender of babies or species of animals. Within the framework of these questions, a total of 22 conjoined twins cases were handled from the late 17th to the early 20th century. In the study, the definitions, types of these cases, reasons for reflection to the Ottoman archives and newspapers; moreover, the society's and the state's view of conjoined twins will be questioned.

Keywords: Birth Anomaly, Congenital Defects, Freak, Malformation, Siamese Twins, Teratology

Giriş

Yapışık ikizlik, vücudun çeşitli bölgelerinin birbirine bitişik olması veya bazı vücut kısımlarının özellikle bacak gibi uzuvların fazla olması ile ilişkilendirilen bir şekil bozukluğudur.¹ Diğer anomali türleri arasında en nadir görülen ancak ölüm oranı en yüksek olan konjenital (doğuştan gelen) bir malformasyondur.²

Araştırmacılar, insanlarda yapışık ikizliğin görülme oranının canlı doğumlarda 1/50.000 ile 1/100.000 arasında olduğunu ve kız çocuklarında erkeklerden üç kat daha fazla yapışık

¹ Muhterem Aydın - Derviş Özdemir, "Kuzuda Rastlanılan Monocephalien Olgusu", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 18, S. 2, Elazığ 2014, s. 123.

² Muralidhar Laxmanrao Kulkarni vd., "Conjoined Twins", *Indian Pediatrics*, Vol. 31/8, 1994, s. 1017.

ikizlik meydana geldiğini ifade etmektedirler.³ Tannuri ve arkadaşları bu sayının daha da yüksek olabileceğini, ancak bu tür gebeliklerin çoğunun düşük ve ölü doğumlarla sonuçlandığını söylemektedir.⁴ Yazarlar ayrıca sağ doğanların yaklaşık %35'inin ilk 24 saat içerisinde öldüğünü, bütün yapışık ikizlerin ise yalnızca %18'inin hayatta kaldığını da açıklamalarına eklemektedirler.⁵ Bununla birlikte son yapılan çalışmalarda yapışık ikizliğin görülme sıklığının coğrafi bölge ve ırka göre önemli derecede farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Örneğin Hindistan ve Afrika'da yapışık ikizliğin görülme oranının, Avrupa veya Amerika'dan belirgin derecede yüksek olduğu; ayrıca bu anomaliye en az Kafkas halklarında, en fazla da siyah ırkta rastlandığı ifade edilmektedir.⁶

Doğuştan gelen bu şekil bozukluğuna evcil hayvanlar arasında en sık ineklerde rastlanıldığı; koyun, domuz, köpek ve kedilerde ise nadiren görüldüğü belirtilmekte ve yapışık ikizliğin sığırlarda görülme sıklığının neredeyse insanlardaki ile aynı olduğu bildirilmektedir.⁷ Her ne kadar yabani hayvan türleri için böyle bir oran vermek mümkün olmasa da, tarih boyunca resim, heykel ve seramik sanatına yansıyan⁸ ayrıca çeşitli anlatılarda zikredilen çift başlı kartal ve çift başlı aslan gibi hayvanların mevcudiyeti yabani hayvan türleri arasında da kayda değer derecede bu anomalinin görüldüğünü düşündürmektedir.

Yapışık ikizlerin teşekkülündeki en yaygın teori, iki farklı embriyo oluşturmak için tek bir zigotun geç bölünmeye başlaması (insanlarda 13.-18. günler arasında) ve ayrışmanın tam gerçekleşmemesi ile teşekkül ettiği düşüncesine dayanmaktadır.⁹ Bu durumda yapışık ikizlerin her ikisi de aynı cinsiyettedir ve genetik olarak da özdeşlerdir.¹⁰ Ancak son zamanlarda Spencer'ın ortaya attığı bir başka teoriye göre notokordların iki ayrı fetüs oluşturmak üzere ayrıldığı ancak çok yakın olmaları sebebiyle tekrar birleştiği varsayılmaktadır.¹¹ Logrono ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada ikizlerin DNA analizlerinin incelenmesi ve dizigotisitenin (döllenmiş iki ayrı yumurta) gösterilmesi ile Spencer'ın teorisi desteklenmiştir.¹² Fakat günümüzde her iki teori de geçerliliğini korumaktadır.

Yapışık ikizler, üçüz gebeliğin veya çoğul gebeliğin diğer katlarının bir parçası olarak da meydana gelebilmektedir.¹³ Görülme olasılığı çok düşük olan bu tür doğumların tarihî süreçte bilimsel olarak kayıt altına alınan vakalarına rastlanmamıştır. Ancak XVI. yüzyıl Fransız cerrahisinin önde gelen isimlerinden Ambroise Paré'in *Opera Ambrosii Parei Regis Primarii et Parisiensis Chirurgie* başlıklı 1682 tarihli çalışmasının "De Monstris et Prodigiiis" adlı bölümünde¹⁴ ve XVI.-XVII. yüzyıllarda yaşamış Fortunio Liceti'nin teratolojik doğumları konu

³ Mehmet Ata Topçuoğlu, "Yapışık İkizler: Olgu Sunumu", *Cerrahpaşa Tıp Dergisi*, C. 34, S. 1, 2003, s. 39; M. Aydın - D. Özdemir, agm., s. 123; Arif Kokcu vd., "Conjoined twins: Historical perspective and report of a case", *The Journal of Maternal-Fetal and Neonatal Medicine*, Vol. 20/4, 2007, s. 351.

⁴ Anna Cristina Aoun Tannuri vd., "Conjoined twins – twenty years' experience at a reference center in Brazil", *Clinical Science (CLINICS)*, Vol. 68/3, 2013, s. 371.

⁵ M. L. Kulkarni vd., agm., s. 1071; Atilla Erler vd., "Yapışık İkizler", *Perinatoloji Dergisi*, Vol. 4/2, 1996, s. 111; A. C. Tannuri vd., agm., s. 371; Dilek Kahvecioğlu vd., "Yapışık İkizler: Olgu Sunumu", *İstanbul Kanuni Sultan Süleyman Tıp Dergisi (IKSST)*, Vol. 6/1, 2014, s. 43.

⁶ Krzysztof Kobylarz, "Anaesthesia of conjoined twins", *Anaesthesiology Intensive Therapy*, Vol. 46/2, 2014, s. 124.

⁷ M. Aydın - D. Özdemir, agm., s. 123; Thomas A. McGeedy vd., *Veteriner Embriyolojisi*, çev. İlhami Çelik - Yasemin Öznurlu, Medipres Yay., Malatya 2011, s. 43-44.

⁸ John Bruce Beckwith, "Congenital malformations: from superstition to understanding", *Virchows Arch*, Vol. 461, 2012, s. 609.

⁹ Ramazan Demir vd., "Çoklu Gebelikler ve Bitişik (Siam) İkizlerinin Oluşum Mekanizmaları", *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, C. 12, S. 2, 1992, s. 101; M. A. Topçuoğlu, agm., s. 39; A. Kokcu vd., agm., s. 352.

¹⁰ K. Kobylarz, "Anaesthesia of conjoined...", s. 124.

¹¹ Rowena Spencer, "Theoretical and analytical embryology of conjoined twins: part I: embryogenesis", *Clinical Anatomy*, Vol. 13/1, 2000, s. 36-53; A. Kokcu vd., agm., s. 352; D. Kahvecioğlu vd., agm., s. 41.

¹² Roberto Logrono vd., "Heteropagus conjoined twins due to fusion of two embryos: report and review", *American Journal of Medical Genetics*, Vol. 73/3, 1997, s. 239-243; D. Kahvecioğlu vd., agm., s. 41.

¹³ A. Erler vd., agm., s. 111; M. A. Topçuoğlu, agm., s. 40.

¹⁴ Ambroise Paré, *Opera Ambrosii Parei, regis primarii et Parisiensis chirurgi*, Apud Iacobum Du-Puys, 1582, s. 754.

aldığı *De Monstrorum Caussis, Natura, et Differentiis* adlı çalışmasında¹⁵ bu tür yapışık ikizlerin çizimlerine yer verilmektedir.¹⁶ Ayrıca günümüzde hayvanlarda görülen yapışık ikizliğin, çoğul gebeliğin diğer katlarına ait olduğunu gösteren bir hayli haber bulunmaktadır.¹⁷

Pek çok araştırmacı tarafından günümüzde yapışık ikizliğin etiyolojisinin hâlâ tam olarak bilinemediği ifade edilirken Topçuoğlu yapışık ikizlerin oluşumunu, genetik ve çevre kaynaklı olmak üzere iki gruba ayırmakta ancak bir olguda hangi faktörün ne derece rol oynadığı hakkında kesin bir malumat verememektedir.¹⁸ Aydın ve Özdemir ise bu şekil bozukluğunun genetik olmadığını söylemektedirler.¹⁹ Yapışık ikizlerin oluşumunda teratojenik ajanların gen yapısını bozmasından kaynaklanan birçok sebebin olduğu ve bunlar arasında beslenme yetersizliği, hormonal bozukluklar, fiziksel faktörler, gebelik esnasında kullanılan ilaç ve kimyasal maddeler, akraba evliliği ve viral enfeksiyonların bulunduğu da ifade edilmektedir.²⁰

Yapışık ikizler, R. Spencer tarafından önerilen terminolojiye göre sınıflandırılmaktadır. Bu anomaliye sahip vakalar, genellikle vücutlarının bitişik olduğu bölgeye göre adlandırılmakta ayrıca yapışık ikiz türlerinin tasnifi yapılırken isimler, yapışıklığı ifade etmek üzere Yunanca “birleşmek” anlamına gelen “pagus” son ekiyle türetilmektedir.²¹ Örneğin anatomide göğüs bölgesini tanımlayan “thorax” kelimesine “pagus” son ekinin eklenmesiyle oluşturulan “thoracopagus” (torakopagus) ifadesi göğüsten birleşmiş yapışık ikizleri ifade etmektedir.

Bu hususa ilaveten pek çok çeşidi bulunan yapışık ikizlerin şekillerine ve birleşim yerlerine göre simetrik-asimetrik ve karın-sırt (ventral-dorsal) birleşimine sahip olanlar şeklinde genel bir tasnif yapılabilmektedir.²² Ancak çoğu araştırmacı tarafından yapışık ikizleri simetrik ve asimetrik olarak ayırmanın daha doğru bir yaklaşım olduğu varsayılmaktadır. Bu doğrultuda, bu şekil bozukluğunun bazı belli başlı türleri, tanımları ve görünüşleri Tablo 1’de verilmiş olup bunların yalnızca temel tasnif olduğu, birleşmenin yoğun olarak görüldüğü bölgeye göre yapışık ikizlerin alt kategorilere ayrıldığı da unutulmamalıdır.

¹⁵ Fortunio Liceti, *De Monstrorum Caussis, Natura, et Differentiis*, Apud Paulum Frambottum, 1634, s. 22.

¹⁶ Paré'nin çalışmasında yer alan yapışık üçüz tasviri için bk. Ek 1.

¹⁷ Örneğin; 22 Nisan 2019 tarihli bir habere göre Konya'nın Beyşehir ilçesinde göbekten birbirine yapışık hâlde dört kedi bulunmuş ve yumak hâlindeki bu kedilerden üçü, ilçe veteriner hekimlerinden Emirhan Cumbul'un yaptığı bir operasyonla sağlığına kavuşturulmuştur. Göbeğinin bir bölümü olmayan diğer yavru ise ölmüştür. https://www.cumhuriyet.com.tr/video/video/1355593/Yapisik_dorduz_yavru_kediler_amiyatla_birbirinden%20a_yrildi.html, erişim tarihi: 26.08.2020. Diğer örnekler için bk. Oktay Öçer, “Manisa’da Dünyaya Gelen Bir Çocuğun 4 Kolu 4 Bacağı 2 Burnu 2 Gözü 5 Kulağı Var” *Milliyet*, 28 Haziran 1955, s. 3; “Üç Başlı, Altı Gözlü Bir Kuzu Doğdu” *Milliyet*, 2 Mayıs 1964, s. 3; <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yapisik-besiz-kedi-12373478>, erişim tarihi: 26.08.2020; <https://www.yenisafak.com/aktuel/yapisik-altiz-kedi-yavrulari-gorenleri-sasirtiyor-630547>, erişim tarihi: 26.08.2020.

¹⁸ M. A. Topçuoğlu, agm., s. 39.

¹⁹ M. Aydın - D. Özdemir, agm., s. 123.

²⁰ Lester Reynold Dragstedt, “Siamese Twins”, *Quarterly Bulletin, Northwestern University (Evanston, Ill), Medical School*, Vol. 31/4, 1957, s. 363; M. Aydın - D. Özdemir, agm., s. 123; <https://embryo.asu.edu/pages/chang-and-eng-bunker-1811-1874>, erişim tarihi: 04.04.2020.

²¹ Rowena Spencer, “Anatomic description of conjoined twins: a plea for standardized terminology”, *Journal of Pediatric Surgery*, Vol. 31/7, 1996, s. 941; Janvier Hitayezu vd., “An Unusual Case of Conjoined Twins”, *Rwanda Medical Journal*, Vol. 68/3, 2010, s. 48; D. Kahvecioğlu vd., agm., s. 41.

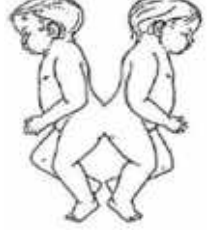

²² R. Spencer, “Anatomic description of conjoined...”, s. 941; A. Kokcu vd., agm., s. 351; A. C. Tannuri vd., agm., s. 371.

Tablo 1: Yapışık İkizlerin Türleri, Tanımları²³ ve Görünüşleri²⁴

GENEL TASNİF	TÜRLERİ	TANIMLARI	GÖRÜNÜŞLERİ
Simetrik	Disefalik	Tek gövdeye, iki baş ve iki boyuna sahip yapışık ikizlerdir.	
	Parapagus	Parapagus ikizleri, %28 oranla en sık görülen yapışık ikizlik türlerindedir. Ortak bir pelvise sahip olan ikizler, karın bölgesinden de birbirlerine kaynaşmışlardır. İki ayrı baş ve boyunun yanı sıra her bir ikizinin genel olarak her iki kolu da bulunmaktadır.	
	Torakopagus	Yüz yüze bakacak şekilde torasik kafes, diyafram ve karın duvarlarının aşağısından göbek deliğine kadar olan göğüs kısmından birleşiktirler. Bu tür ikizlerin görülme sıklığı %19 olup sıralamada parapagus ikizlerinden sonraki ikinci sırayı almaktadırlar.	
	Omfalopagus (Xiphopagus)	Omfalopaguslar, yüz yüze bakan ikizler olup genellikle göğüs kafesinin ortasındaki kemiğin kılıç şeklindeki kırık alt kısmından göbek deliğine kadar olan bölgede vücutları birleşmektedir. Görülme sıklığı %18 olup sıralamada üçüncü sırada gelmektedir.	

²³ Yapışık ikizlerin tasnifleri ve tanımları ile ilgili detaylı bilgi için bk. M. L. Kulkarni vd., agm., s. 1017-1020; K. Kobylarz, “Anaesthesia of conjoined...”, s. 124-125; A. Erler vd., agm., s. 111; A. Kokcu vd., agm., s. 351-352; R. Spencer, “Anatomic description of conjoined...”, s. 941. Yapışık ikizlerin türlerinin görülme sıklığı ile ilgili detaylı bilgi için bk. A. Kokcu vd., agm., s. 351; J. Hitayezu vd., agm., s. 48.

²⁴ Tablo 1’de kullanılan disefalik yapışık ikizlerinin çizimleri hariç diğer simetrik yapışık ikizlerin çizimleri Mathew ve arkadaşları tarafından hazırlanan çalışmadan; disefalik yapışık ikizlerinin ise Kobylarz’ın çalışmasından alınmıştır. Bk. Rishi Philip Mathew vd., “Conjoined twins – role of imaging and recent advances”, *Journal of Ultrasonography*, Vol. 17/71, 2017, s. 260; K. Kobylarz, “Anaesthesia of conjoined...”, s. 126. Ayrıca asimetric yapışık ikizlerinin çizimlerinin ilk üçü için Kulkarni ve arkadaşlarının çalışmasından, son dördü için de Şeftalioğlu’nun kitabından faydalanılmıştır. Bk. M. L. Kulkarni vd., agm., s. 1018; Aysel Şeftalioğlu, *Genel&Özel İnsan Embriyolojisi*, Tıp Teknik Yay., Ankara 1998, s. 177-179.

Simetrik	İskiyopagus	İskiyopagus yapışık ikizleri ürogenital yapıların, rektum ve karaciğerin paylaşımıyla pelvik bölgede birleşmektedir. Görülme sıklığı %11'dir.	
	Kraniyopagus	Kraniyopagus yapışık ikizleri, kaş, tepe ve kafatasının kenarlarının ve çatısının birleştiği kemiği içeren kafatasındaki birleşmeye sahiptir.	
	Sefalopagus	Vücutları ayrı olmasına rağmen baştan yapışık olan ikizlerdir. Bu ikizlerde birinin soluna diğlerinin de sağına denk gelecek şekilde tek bir yüz bulunmaktadır. Görülme sıklığı %11'dir.	
	Pigopagus	Sakrumların (kuyruk sokumu kemiği) birleşimiyle kalça bölgesinden bitişiktirler. Sırt sırta dönük olan bu ikizler genellikle tek bir anüs ve rektumu paylaşmaktadır.	
	Raşipagus	Sakrumun üstünde herhangi bir noktadan vertebral kolonda birbirine yapışık ikizlerdir.	

Asimetrik	Parazitik (Heteropagus) İkizler ²⁵	<p>Simetrik yapışık ikizlerin aksine asimetrik yapışık ikizlerden biri kısmen, diğeri ise tam gelişmiştir. Kısmen gelişene “parazit”, tamamen gelişmiş olana ise “otozit” denilmektedir. Yapışık ikizlerden parazit olan genellikle beyin ve kafatasının büyük bir kısmının olmadığı anensefali vakalarıdır ve bazı hayati organları da gelişmemektedir. Bununla birlikte parazit ikizin yaşamı, otozit ikiz olan kardeşininkine bağlıdır.</p>	
-----------	---	--	---

²⁵ “Fetus in Fetu” (Cenin içerisinde cenin) denilen anomali türü de parazitik ikiz çeşitlerinden biri olarak görülmektedir. Bu tür vakalarda parazitik fetüs, ikizinin vücudunun herhangi bir yerinde kistik bir kitle hâlinindedir. Dışarıdan herhangi bir anomali göstermeyen hastaların genellikle karın şişliği ve ağrı gibi şikâyetleri bulunmaktadır. Ayrıca vakaların teşhisi çoğunlukla küçük yaşlarda yapılmaktadır. Ancak orta yaştaki hastalarda da bu anomalinin teşhis edildiği kayda geçmiştir. İbrahim Karaman vd., “Bir olgu sunumu: fetus in fetu”, *Pediatric Cerrahi Dergisi*, C. 17, S. 1, 2003, s. 89-91. XIX. yüzyılın başlarında ilk kez Alman anatomist Johann Friedrich Meckel tarafından tanımlanan anomalinin günümüzde görülme sıklığı 1/500.000 şeklinde belirtilmektedir. XIX. yüzyıldan günümüze kadar ise tıp literatüründe 200’den az vaka olduğu bildirilmiştir. Anil Kumar vd., “Fetus in fetu in an adult woman”, *BMJ Case Report*, Vol. 12/8, 2019, s. 1. Milliyet gazetesinin 15 Şubat 1952 tarihli bir haberine göre bu parazitik ikiz (fetus in fetu) İzmir’de bir örneğine rastlandığı öğrenilmektedir. Haberde bu çocuktan “kardeşini karnında taşıyan hilkat garibesi” şeklinde bahsedilirken hilkat garibesini doğuran annenin de fotoğrafına yer verilmiştir. “Hilkat Garibesi Doğuran İki Ana”, *Milliyet*, 15 Şubat 1952, s. 1. “Fetus in fetu” vakasının bir diğer örneği ise 1986 yılında Tekirdağ’ın Hayrabolu ilçesinde yaşayan Hasan ve Penbe Çavundur ailesinin dört aylık oğulları Emrah’tır. Doğduğu günden beri sancıları olduğu belirtilen ve karnı şişen çocuğun yapılan muayeneler sonucunda karnında kendisi ile yaşıt bir kardeşi olduğu saptanmış ve ameliyatla Emrah’ın karnındaki bu tam gelişmemiş çocuk çıkarılmıştır. Dönemin Milliyet Gazetesi yazarlarından Ergun Kocamanlar ise hadiseyi “4 Aylık ‘Hamile’ Bebek!” adı ile haber yapmıştır. Ergun Kocamanlar, “4 Aylık ‘Hamile’ Bebek!”, *Milliyet*, 26 Aralık 1986, s. 6. Parazitik ikiz türlerinin diğer örnekleri için bk. “Hilkat Garibeleri, Dünyadaki yapışıklar: Siyamlı kardeşler”, *Ekekon*, 18 Teşrinievvel 1936, s. 3; “Vietnam’da Bir Gençten ‘Hilkat garibesi’ çıkarıldı”, *Milliyet*, 19 Mart 1972, s. 3; “Dört Ayaklı Horoz”, *Milliyet*, 30 Nisan 1955, s. 1. Bunlara ilaveten Hürriyet gazetesinin “Aile, Ebeveyn ve Sağlık” köşesinde 4 Ağustos 2020’de “Parazitik ikiz sendromu nedir?” adı ile yayımlanan internet yazısında, parazitik ikizlere ve tedavilerine dair genel bilgiler verilirken ülkemizde son 20 yılda kayda geçen 6 parazitik ikiz vakası olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca parazitik ikizliğin görülme sıklığının yapışık ikiz doğumları içerisinde %5-15’lik bir kesimini oluşturduğu da belirtilmektedir. Bk. <https://www.hurriyet.com.tr/aile/parazitik-ikiz-sendromu-nedir-41579518>, erişim tarihi: 23.09.2020.

Yapışık ikizler ile ilgili uluslararası alanda yapılmış çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bunların çoğu olgu sunumlarını veya dünyaca ünlü bazı yapışık ikizlerin (Biddenden Maids ve Siyam İkizleri gibi) kısa biyografik çalışmalarını içermektedir. Çok az kısmı da hukuki ve ahlaki olarak yapışık ikizlerin durumunu tartışan çalışmaları ihtiva etmektedir. Ayrıca bu anomalinin toplumdaki algılanışını ve ikonografideki yansımalarını inceleyen yayınlar da bulunmaktadır. Osmanlı Devleti'nde yapışık ikizlerle ilgili yapılan ilk çalışma Yavuz Selim Karakışla'ya aittir. "Arşivden Bir Belge: Konya'da İki Başlı, Dört Elli ve Dört Ayaklı Bir 'Hilkat Garibesi'"²⁶ adı ile 2001 yılında yayımlanan bu çalışmada yazar, kısaca simetrik ve asimetrik yapışık ikizlerinin özelliklerinden ve modern tıp tarihinde kaydedilmiş en eski yapışık ikiz vakası olarak bilinen Chang ve Eng Bunker'den bahsetmiştir. Ayrıca XIX. yüzyıl sonlarında Konya'nın Akseki kazasına bağlı İbradı kasabasında birbirine yapışık şekilde doğan iki kız çocuğu hakkında yapılan yazışmaları da izah eden yazar, çalışmasında bu belgelerin hem fotoğraflarına hem de transkripsiyonlarına yer vermiştir.²⁷

Osmanlı Devleti'ndeki doğum anomalileri ile ilgili Ebru Aykut'un hazırlayıp sözlü olarak sunduğu iki bildiri bulunmaktadır. Yazar bunlardan ilkinin "Hilkat Garibeleri: Freaks, Medicine, and Representation in the 19th Century Ottoman Empire"²⁸ adıyla 7-11 Ekim 2014 tarihlerinde Budapeşte'de düzenlenen bir sempozyumda, ikincisini ise "Geç Osmanlı Toplumunda 'Acayip' Bedenler: Hilkat Garibeleri, Modern Tıp ve 'Kusurlu' Nesiller"²⁹ başlığı ile 26 Mayıs 2016 tarihinde IFEA'da sunmuştur. Bununla birlikte Aykut'un Osmanlı'daki yapışık ikizlerden söz ettiği yayımlanmış bir çalışması da mevcuttur. "Mekteb-i Tıbbiye Numunehanesi'ndeki Anatomi Koleksiyonları ve Teratolojik Numuneler"³⁰ adlı bu makalesinde yazar, numunehane bulunan anatomik ve teratolojik numunelerin dökümünü çıkarmış ve Osmanlı'daki bazı yapışık ikiz vakalarına kısaca değinmiştir.³¹ Buna karşın yapışık ikizliğin tanımını, oluşumunu türlerini ve dünyadaki ünlü yapışık ikiz vakalarını her yönüyle açıklayan ve Karakışla'nın çalışması hariç doğrudan Osmanlı'daki yapışık ikizleri konu alan yayımlanmış herhangi bir araştırma bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, daha önce teratoloji literatürüne geçmiş dünyaca ünlü yapışık ikizlerin bazılarını kısaca değinilecek olup ardından da Osmanlı Devleti'ndeki yapışık ikiz vakaları ele alınarak yapışık ikizliğin Osmanlı toplumu tarafından nasıl algılandığı ve devletin şekil bozukluğu ile dünyaya gelen çocuklara ne tür bir muamelede bulunduğu sorgulanacaktır. Ayrıca vakaların Osmanlı arşivine ve gazetelerine yansımaya sebebi de detaylıca ele alınacaktır. Literatüre katkı sağlamasını amaçladığımız bu çalışmada yukarıda söz ettiğimiz hususlara ek olarak geçmişte bu tür doğumların nasıl olduğu, bitişikliğin hamilelik sürecinde veya doğum esnasında anneye herhangi bir zorluk yaşatıp yaşatmadığı, doğumdan sonra annenin ve çocukların sağlığının ne şekilde seyrettiği üzerinde de durulacaktır.

Çalışmanın temel kaynaklarını, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivindeki belgeler oluşturmaktadır. Bu arşivde yaptığımız taramalar neticesinde yapışık ikizlere dair 16 dosya, lefleriyle birlikte toplam 37 adet belge tespit edilmiştir. Bu dosyalardan biri İran'da, biri de Yunanistan'a bağlı Livadiye kazasında doğan iki ayrı yapışık ikiz vakasını teşkil etmektedir. Metin içerisinde bu vakaların Osmanlı arşivine yansımaya sebebinden bahsedilmiş olup farklı devletlere mensup ailelerin çocukları olmalarından dolayı konu gereği tablo ve grafiklerde bu ikizlere yer verilmemiştir. Bununla birlikte bu

²⁶ Yavuz Selim Karakışla, "Arşivden Bir Belge: Konya'da İki Başlı, Dört Elli ve Dört Ayaklı Bir 'Hilkat Garibesi'", *Toplumsal Tarih*, S. 85, 2001, s. 17-19.

²⁷ Y. S. Karakışla, agm., s. 19.

²⁸ Ebru Aykut, "Hilkat Garibeleri: Freaks, Medicine, and Representation in the 19th Century Ottoman Empire", *21st Symposium of the Comite International des Etudes Pre-Ottomanes et Ottomanes (CIEPO)*, Budapest 2014.

²⁹ Ebru Aykut, "Geç Osmanlı Toplumunda 'Acayip' Bedenler: Hilkat Garibeleri, Modern Tıp ve 'Kusurlu' Nesiller", *IFEA*, 2016.

³⁰ Ebru Aykut, "Mekteb-i Tıbbiye Numunehanesi'ndeki Anatomi Koleksiyonları ve Teratolojik Numuneler", *Toplumsal Tarih*, S. 311, 2019, s. 42-47.

³¹ E. Aykut, "Mekteb-i Tıbbiye...", s. 44-46.

belgelerden 8'i insanlara, 6'sı ise hayvanlara ait olmak üzere 14 farklı vaka belirlenmiştir. Ayrıca toplumun bu anomaliye sahip çocuklara ve onların ailelerine bakışı hakkında fikir edinebilmek açısından bazı Osmanlı gazetelerine müracaat edilerek hem insanlarda hem de hayvanlarda görülen yapışık ikizliğe dair haberlerden 8 ayrı vaka daha çalışmaya dâhil edilmiştir. Dolayısıyla çalışma temelinde 22, istatistiksel olarak ise 20 vaka üzerinden açıklanmaya çalışılacaktır. Ancak toplumun bilinçaltını yansıması ve konunun anlaşılabilirliği açısından daha fazla örnek oluşturması için çalışmada, Cumhuriyet dönemi yayımlanan bazı gazete haberlerinden de faydalanılmıştır.

1. Tarihte Bilinen Ünlü Yapışık İkiz Vakaları

Yapışık ikizlerin tarihi eski zamanlara kadar dayanmakta olup resim, heykel ve seramik gibi sanat alanlarında ve çeşitli mitolojik anlatılarda kendini göstermektedir. Bununla birlikte insan vücudunun sanatsal temsillerinin 15.000 yıl öncesine dayandığı bilinmektedir. Ancak sanatın bu erken dönemlerinde herhangi bir hastalığa veya anomaliye sahip insanlar, batıl inanç ve korku gibi faktörler nedeniyle neredeyse sağlıklı ve güçlü birer bireyler olarak yansıtılmıştır. Ayrıca yapışık ikiz doğumlarının nadir görülmesi ve bunlara batıl inanç ve korku gibi durumların eşlik etmesi göz önüne alındığında bu tür doğumların hiç tasvir edilmemiş olması şaşırtıcı değildir.³²

Yapışık ikizlerin sanattaki tezahürüne dair bilinen en eski örneği, MÖ 6000 yılından kalma bir kız kardeş (tanrıça) heykeline aittir. Üst vücut birleşimi açıkça görülen figür 16.4 cm boyunda olup mermerden yapılmıştır. Türkiye'nin güney bölgesinde bulunan bu yapışık ikizlerin heykeli, günümüzde Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde sergilenmektedir.³³ Bununla birlikte yapışık ikizlerin heykel ve kabartmalarını Roma sanatında görmek mümkündür. Özellikle antik Roma mitolojisinde yer alan Tanrıça Janus'un "koruyucu / muhafız" olarak algılanması sebebiyle evlerin kapıları ya da belediye duvarlarının giriş ve geçişleri, vücudunun üst kısmından yapışık ve bir yüzü öne diğeri arkaya bakan Tanrıça Janus figürüyle süslenmiştir. Hatta kasaba ve ülkelerin kapılarının dışında sık sık gizlenen düşmanlar zamanında bu figürün önemli olduğu ifade edilmektedir.³⁴ İlerleyen süreçte Meksika Vadisi'nde bulunan Tlatilco köyündeki kazılarda 3000 yıl öncesine ait çoğunda anormal vücut yapılarının bulunduğu kil heykeller ortaya çıkarılmıştır. Bu figürlerin bir kısmı disefalik (çift başlı) yapışık ikizlerinin özelliğini taşımaktadır. Tlatilco, Olmek kültür dünyasının bir parçası olmasına rağmen bu tür heykellere Olmek sanatının başka hiçbir yerinde rastlanmamıştır.³⁵

Yapışık ikizlerin sanattaki bu yansımalarına karşın sağ doğduğu ve uzun yıllar yaşadığı bilinen yapışık ikizlere dair ilk bilgiler, anekdotal verilere dayanmaktadır. Kalça ve omuzlarından birbirine yapışık olan (parapagus) bu kardeşlerin adı, Mary ve Eliza Chulkhurst'tür. MS 1100 yılında İngiltere'nin Biddenden kasabasında doğmuş ve 34 yıl boyunca da beraber yaşamışlardır. Onlardan biri hastalanıp öldüğünde diğeri "Eğer bu dünyaya birlikte geldiysek birlikte gideceğiz" diyerek ayırma ameliyatını reddetmiş ve altı saat içerisinde de ölmüştür.³⁶ Her ne kadar modern tıp tarihinde kaydedilmiş en eski Siyam ikizleri Chang ve Eng Bunker olarak bilirse de "Biddenden Maids" (Biddenden Hizmetçileri) olarak ünlene-

³² A. Kokcu vd., agm., s. 349.

³³ J. Hitayezu vd., agm., s. 48; Krzysztof Kobylarz, "History of Treatment of Conjoined Twins", *Anaesthesiology Intensive Therapy*, Vol. 46/2, 2014, s. 116-123.

³⁴ K. Kobylarz, "History of Treatment...", s. 116.

³⁵ Gail E. Kennedy, "The 3.000-year history of conjoined twins", *Western Journal of Medicine*, Vol. 175/3, 2001, s. 176; A. Kokcu vd., agm., s. 349. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bk. Gordon Bendersky, "Tlatilco Sculptures, Diprosopus, and the Emergence of Medical Illustrations", *Perspectives in Biology and Medicine*, Vol. 43/4, 2000, s. 477-501.

³⁶ L. R. Dragstedt, agm., s. 360.

Chulkhurst kız kardeşler, teratolojik literatürde erken dönem yapışık ikiizlerinin gerçek vakaları olarak zikredilmektedir.³⁷

Dünyaca ünlü yapışık ikiizlere XVIII. yüzyılın ilk yıllarında doğan Helena ve Judith adındaki Macar kız kardeşler de eklenebilir. Macaristan'da Szony'de doğan ve pigopagus yapışık ikiizleri olan bu kızlar, Avrupa'da yoğun bir şekilde seyahat etmişler ve birçok ünlü natüralist, fizyolog ve psikolog tarafından incelenmişlerdir.³⁸ 9 yaşında bir manastıra giren bu ikiizler, 1723 senesinde yani 22 yaşında iken burada ölmüştür.³⁹

1811 yılına kadar yapışık ikiizlerle ilgili çok fazla güvenilir kayıtlar bulunmamaktadır. 1811'de ise Siyam'ın (günümüzde Tayland) Bangkok şehrinde Chang ve Eng adındaki omfalopagus yapışık ikiizleri dünyaya gelmiştir. Ailenin ilk çocukları olarak dünyaya gelen bu yapışık ikiizlerden sonra anneleri dört ikiz, dört tane de tekiz olmak üzere normal ve sağlıklı çocuklar doğurmuştur. Chang ve Eng, göğüsten şerit şeklindeki bir bağ ile birbirlerine bitişiktir. Başlarda aralarındaki bağın çok kısa olduğu, büyüdükçe bu bağ dokunun esnediği ve böylece ikiizlerin yan yana ve arka arkaya durabildikleri bilinmektedir.⁴⁰ Bununla birlikte yapışık ikiizleri ifade etmek üzere sıkça kullanılan "Siyam ikiizleri" tabiri dünyaca ünlü Chang ve Eng kardeşlerden gelmektedir.⁴¹ Onlara ilk kez P.T. Barnum "Siyam ikiizleri" demiştir. 18 yaşında İskoç asıllı bir tüccar olan Robert Hunter tarafından keşfedilen ikiizler, ailelerine destek olmak için Kuzey Amerika'ya gitmiştir. P. T. Barnum sirki ile birçok şehri gezen ve dünyaca ünlenen bu kardeşler aynı zamanda gittikleri her şehirde yerel doktorlara muayene olmuşlardır. Ancak bütün hekimler, ayırma ameliyatının her ikisi için de ölümcül olacağını söylemiştir. Birlikte yaşamının her ne kadar zorlukları olsa da, Chang ve Eng kardeşlerin şöhret ve zenginlikleri yapışık olmalarına bağlı olduğu için ikiizler durumu hoşgörü ile karşılamışlardır.⁴²

Chang ve Eng, emekli olduktan sonra Kuzey Carolina'ya yerleşerek burada çiftçilik ile uğraşmaya başlamıştır. Burada Amerikan vatandaşlığını kabul eden ikiizler, "Bunker" soyadını almışlardır.⁴³ Orta yaşlardayken, İngiliz kökenli bir papazın kızları ile evlenmişlerdir. Bu evliliklerinden Chang'ın 11, Eng'in ise 10 sağlıklı çocuğu olmuştur. Başlarda aynı evlerde yaşayan çiftler, dört kişilik bir yatağı paylaşmışlardır. Ancak kısa süre sonra sorunların yaşanmaya başlaması sebebiyle evler ayrılmış, Chang ve Eng her evde 3 gün kalmak şartıyla iki ev arasında yer değiştirmiştir.⁴⁴ Onların bu kati kuralı ikiizlerden birinin felç geçirmiş olmasına rağmen ölümlerine kadar devam etmiştir. 1870'te felç geçiren Chang'ın sağlığı dört yıl içerisinde daha da kötüye gitmiş ve 17 Ocak 1874'te gece saatlerinde beynine giden bir kan pıhtısı nedeniyle vefat etmiştir. Ameliyatla kardeşleri ayırmak isteseler de Chang'ın ölümünden birkaç saat sonra Eng de ölmüştür. Çoğu kişi onun panik atak sonucu yani korkudan öldüğünü söylemiştir.⁴⁵ Ölümünün ardından yapılan otopside bu iki kardeşin herhangi bir organ paylaşmadığı anlaşılmıştır. Ancak damarların ve karaciğerin küçük bir dokusunun paylaşılması Chang öldükten sonra Eng'in vücuduna kan akışının sağlanamamasına neden olup onu ölüme götürmüştür.⁴⁶

³⁷ A. Kokcu vd., agm., s. 349-350; K. Kobylarz, "History of Treatment...", s. 117.

³⁸ L. R. Dragstedt, agm., s. 361.

³⁹ A. Kokcu vd., agm., s. 351; K. Kobylarz, "History of Treatment...", s. 118-119.

⁴⁰ L. R. Dragstedt, agm., s. 359; Y. S. Karakışla, agm., s. 17.

⁴¹ K. Kobylarz, "History of Treatment...", s. 119.

⁴² G. E. Kennedy, agm., s. 176; A. Kokcu vd., agm., s. 350.

⁴³ L. R. Dragstedt, agm., s. 360; K. Kobylarz, "History of Treatment...", s. 119.

⁴⁴ L. R. Dragstedt, agm., s. 360; Y. S. Karakışla, agm., s. 18; <https://embryo.asu.edu/pages/chang-and-eng-bunker-1811-1874>, erişim tarihi: 04.04.2020.

⁴⁵ Y. S. Karakışla, agm., s. 18.

⁴⁶ L. R. Dragstedt, agm., s. 360; Denys Montandon, "The Unspeakable History of Thoracopagus Twins' Separation", *ISAPS News*, Vol. 9/3, 2015, s. 47; <https://embryo.asu.edu/pages/chang-and-eng-bunker-1811-1874>, erişim tarihi: 04.04.2020.

Tarihte bilinen bir diğer yapışık ikiz, Rosa ve Josepha Blazek kardeşlerdir. 22 Ocak 1878'de 22 yaşındaki bir anne ile 38 yaşındaki bir babanın ikinci çocukları olarak dünyaya gelen bu ikizler, günümüzde Çek Cumhuriyeti'nin orta kesiminde yer alan Skrejsov'un küçük bir kasabasında (Bohemia) doğmuştur. Orta sınıf bir çiftçi ailenin kalçadan bitişik (pigopagus) olan bu kızları,⁴⁷ Bohemia dışında hızlıca duyulmuş ve küçük yaşlardan itibaren "yapışık ikizlerin tek bir tuvaleti kullanma oyunu" ile köy fuarlarında sergilenmişlerdir.⁴⁸ Normal bir gelişim seyreden ve 14 yaşında aynı anda ergenliğe giren ikizlerden Rosa, 1910 Nisan ortasında sağlıklı bir erkek evlat doğurmuş ve böylece teratolojide (doğum kusurlarını inceleyen alan) ünlenmişlerdir.⁴⁹ Rosa'nın hamileliği esnasında ikiz kardeşi Josepha'nın âdet döngülerinin düzenli olarak devam ettiği ifade edilse de hamileliğin ilerleyen dönemlerinde ve emzirme sürecinde kanda dolaşan hormonlar muhtemelen Josepha'nın da fizyolojik olarak etkilenmesine sebep olmuştur. Blazek kardeşler, 1910'dan 1922'ye kadar dünya çapındaki gösteri seyahatlerine devam etmişlerdir. Ancak 1922 senesinin başlarında Rosa'nın hastalanması, turlarının Chicago'da kesintiye uğramasına sebep olmuştur. Şiddetli bir öksürükten kısa sürede gribe dönüşen hastalığının iyileşmesi üç hafta sürmüştür. Rosa'nın iyileşmesinin ardından Josepha'nın alt karın ağrısı ve sarılık gibi şikâyetleri baş göstermiş; ateşleri ve nabızları sürekli yükselmeye başlayınca hekimler ikizleri ayırmaya karar vermiştir. Ancak ameliyattan önce Josepha komaya girmiş, 24 saat sonra da Rosa tepki vermemeye başlamıştır. 43 yaşındaki bu ikizler önce Josepha olmak üzere 12 dakika ara ile 30 Mart 1922'de ölmüşlerdir.⁵⁰ İkizler ölmeden önce apandisit rahatsızlığından şüphelenilmiştir. Ancak 2 Nisan 1922'de gerçekleştirilen otopsielerine göre Rosa'nın karaciğerini içeren iç organların yer değiştirmesi (situs inversus) durumundan muzdarip oldukları anlaşılmıştır.⁵¹

Dünyanın en ilginç yapışık ikiz örneklerinden bir diğeri Francesco A. Lentini'dir (Frank Lentini). 18 Mayıs 1889'da Sicilya'da doğan ve Natale ve Giovanna Falco çiftinin on iki çocuğunun beşincisi olan Lentini, parazitik bir ikizdir. Bacaklarından biri kalçasının arka kısmında olup omurgasına çok yakın bir hizadadır ve bu fazla bacağının diz kısmında küçük bir de ayağı bulunmaktadır.⁵² Üç bacaklı ve dört ayaklı olan Lentini, on altı tane de ayak parmağına sahiptir. Bunlara ilaveten iki cinsel organla dünyaya gelmiştir. Lentini'ye karşı ilk tepkiyi doğumunu yaptıran ebe vermiştir. Anne karnından çıkardıktan sonra kucağına aldığı bebeği korku ve endişe ile yatağın altındaki sazlık sepete saklamış ve odadan çılgık atarak kaçmıştır. Köylüler için Tanrı'nın bir cezası olarak kabul edilen çocuğa kısa süre sonra ailesi de bakamayacağını anlamış ve ilgilenmesi için amcası Corrado Falco'nun eşi Giacoma'ya verilmiştir. Bir süre Giacoma'nın yanında yaşayan Lentini, dokuz yaşındayken engelli çocuklar için olan bir bakımevine yerleştirilmiştir.⁵³ Üçüncü bir bacağına sahip olması ve bunların hepsinin de farklı uzunluklarda bulunması sebebiyle mutsuz olan Lentini yürümek, koşmak, zıplamak, yüzmek, bisiklete ve ata binmek, buz pateni yapmak gibi başarılar sergilerken burada yürüyemeyen, koşamayan, konuşamayan, duyamayan ve göremeyen çocukları gördükçe kendi durumunun daha iyi olduğunu düşünmüş ve uzun yıllar boyunca da kendini böyle motive etmiştir.⁵⁴

Üçüncü bacağının kesilerek vücudundan ayrılmasının felce neden olacağını öğrenen Lentini, bununla yaşamayı öğrenmiştir. Kendisine özel olarak sipariş edilen ayakkabıları ve annesinin diktiği pantolonları giymiştir. Diğer bacaklarından çok daha kısa olan üçüncü

⁴⁷ Pigopagus yapışık ikizlerinin nadir bir örneğini oluşturan Rosa ve Josepha Blazek kardeşlerin vücutlarındaki birleşme noktaları ile ilgili detaylı bilgi için bk. A. Kokcu vd., agm., s. 350.

⁴⁸ A. Kokcu vd., agm., s. 350.

⁴⁹ K. Kobylarz, "History of Treatment...", s. 119.

⁵⁰ A. Kokcu vd., agm., s. 351.

⁵¹ A. Kokcu vd., agm., s. 351.

⁵² Francesco Lentini'nin fotoğrafları için bk. Ek 2.

⁵³ <http://www.franklentini.it/english-version.html>, erişim tarihi: 01.09.2020.

⁵⁴ Ivo van Hilvoorde - Laurens Landeweerd, "Disability or Extraordinary Talent - Francesco Lentini (Three Legs) Versus Oscar Pistorius (No Legs)", *Sport, Ethics and Philosophy*, Vol. 2/2, 2008, s. 103-104.

bacağını yürümek için hiç kullanamamıştır. Ancak otururken veya yatarken bu bacağını vücudunun yakınında tutmaya, yürürken de diğer bacağına sararak yürümeye zamanla alışmıştır.⁵⁵ Lentini'nin gösteri dünyasına girmesi profesyonel bir şovmen olan Guiseppe Magnano ile tanıştıktan sonra olmuştur. 1899'da ise dünyaca ünlü Ringling Brothers sirkinin en iyi oyuncularından biri olarak anılmaya başlamıştır. 1906'da New York'taki Madison Square Garden'a Barnum sirki ile giriş yapmıştır. Seyirciye futbol becerilerini sergileyen Lentini aynı zamanda zekâsı, çevikliği ve mizahı ile de ilgi çekmiştir. 1907'de Theresa Murray ile evlenmiş ve dört çocukları olmuştur. Francesco Lentini, 1935 yılında Theresa'dan ayrıldıktan sonra ölümüne kadar Helen Shupe ile yaşamış ve turnelerine de devam etmiştir. 21 Eylül 1966'da yani 77 yaşındayken ölmüştür.⁵⁶

Dünyaya beraber doğan ve yaşamlarını bütün eziyetlere rağmen birlikte geçirmek zorunda kalan yapışık ikizlerin belki de en vahim durumu onların birinin ölmesinin ardından diğerinin de ölüme sürüklenmesidir. Muhtemelen hem bu sebeple hem de yaşam standartlarını artırma düşüncesiyle yapışık ikizleri ayırmaya yönelik birçok girişimde bulunulmuştur. Tarihi süreçte bilinen yapışık ikizleri ilk ayırma ameliyatı, X. yüzyılda Bizans İstanbul'unda (Konstantinopolis) gerçekleştirilmiştir. Tıbbi muayene için Ermenistan'dan İstanbul'a gelen yapışık erkek kardeşlerin, orta yaşlardaki bir çift omfalopagus ikizleri olduğu ifade edilmektedir. Göbekten alt karna ve birbirine bağlı olan ikizlerden biri aniden ölmüş ve öldükten sonra sağ olan kardeşi kurtarılmaya çalışılmıştır. 945 yılında başarılı bir ameliyatla ikizler ayrılmasına rağmen operasyondan üç gün sonra diğer ikiz de ölmüştür.⁵⁷

X. yüzyıldaki ayırma ameliyatından sonra gerçekleştirilen bir diğer operasyon XVII. yüzyıla tekabül etmektedir. 1689'da yapılan bu ameliyat, yapışık ikizlerin ayrılmasındaki ilk başarı olarak kaydedilmiştir. Göbek civarından birbirine yapışık olan Catherine ve Elizabeth adlı omfalopagus ikizleri, aralarına yerleştirilen bir iplik bağının kademeli olarak sıkılmasıyla ayrılmış ve normal yaşamlarını sürdürmüşlerdir.⁵⁸

Yapışık ikizleri ayırmaya yönelik yapılan bir diğer girişim ise XVIII. yüzyılın başlarında gerçekleştirilmiştir. Bu ameliyat dört yaşındaki Helena ve Julie adındaki yapışık ikizlere ait olup Fransız natüralist Buffon tarafından bize sunulmaktadır. Cerrah Treyling'in yaptığı bir operasyonla ayrılan iki kız kardeş, ameliyattan hemen sonra ölmüştür.⁵⁹

XIX. yüzyılın sonunda ise dünyanın her yerinde yapışık ikizleri ayırmaya yönelik birtakım ameliyat vakalarından söz edilmektedir.⁶⁰ Bunlardan biri yine dünyaca ünlü omfalopagus ikizleri olan Radica ve Doodica adlı kız kardeşlere aittir. 1889'da Hindistan'da dünyaya gelen kız kardeşler, 1893 yılında kendilerini ticari olarak sömürecek olan Londralı şovmen Captain Colman'a satılmıştır. 1900 yılında ise P. T. Barnum sirki ile Paris'e giden ikizler, çok sayıda izleyicinin ilgisini çekmiştir.⁶¹ 9 Şubat 1902'de Paris'te Eugène-Louis Doyen'in yürüttüğü bir operasyon ile ayrılmışlardır. İkizleri ayırma kararı, Doodica'nın tüberkülozdan muzdarip olması ve onun hızla kötüleşen genel durumu nedeniyle verilmiştir.

⁵⁵ <http://www.franklentini.it/english-version.html>, erişim tarihi: 01.09.2020.

⁵⁶ I. van Hilvoorde - L. Landeweerd, agm., s. 104; <http://www.franklentini.it/english-version.html>, erişim tarihi: 01.09.2020.

⁵⁷ A. Erler vd., agm., s. 110; K. Kobylarz, "History of Treatment...", s. 117; D. Montandon, agm., s. 46; Nazlı Ece Göymen, *Kappadokia Bölgesi Bizans Dönemi Duvar Resimlerinde Anargyroi Hekim Aziz Tasvirleri*, Yayınlanmamış YLT, Hacettepe Ü. SBE, Ankara 2019, s. 74. Montandon, yapışık ikizler ile ilgili yaptığı çalışmada, X. yüzyıldaki bu ikiz kardeşlerden de bahsetmiştir. Bizans kroniklerinden faydalanan yazarın makalesinde, bu ikizlerin ayırma ameliyatını gösteren bir de minyatür çalışması bulunmaktadır. Bk. D. Montandon, agm., s. 46. Aynı minyatür çalışması için ayrıca bk. N. E. Göymen, agt., s. 75-76.

⁵⁸ J. Hitayezu, agm., s. 48; K. Kobylarz, "History of Treatment...", s. 119; D. Montandon, agm., s. 46.

⁵⁹ D. Montandon, agm., s. 46.

⁶⁰ Konuyla ilgili detaylı bilgi ve daha fazla örnek için bk. K. Kobylarz, "History of Treatment...", s. 120; D. Montandon, agm., s. 48.

⁶¹ D. Montandon, agm., s. 48.

Ameliyat esnasında gelişen bazı komplikasyonlar hekimler tarafından kontrol altına alınmasına rağmen ikizlerden biri ameliyattan bir hafta sonra, diğeri de bir yıl sonra ölmüştür.⁶²

XIX. yüzyılın sonları ve XX. yüzyılın başlarında bu tür ameliyatları gerçekleştirmek isteyen birkaç cerrahın mevcut olduğu bilinmektedir. Ancak yapışık ikizlerin erkenden ölmeleri veya ebeveynlerinin ya da kendilerinin doğabilecek çeşitli komplikasyonlardan korkmaları nedeniyle bu tür hastalar genellikle ameliyat olmayı reddetmişlerdir. Yaşam standartlarını düşürmesinin yanı sıra beraber yaşamanın bazı zorlukları olsa da, dönemin teknolojik ve cerrahi koşulları göz önüne alındığında ikizlerin veya onların ailelerinin ayırma ameliyatına sıcak bakmamaları anlaşılabilir bir durumdur. Ayrıca yapışık ikizlerin sirklerde teşhir edilerek kendilerinin ve ailelerinin geçimlerini sağladıkları için ameliyat olmayı reddetmiş olabilecekleri de hesaba katılabilir.⁶³

Topçuoğlu, yapışık ikizleri ayırmak için günümüze kadar uygulanan cerrahi müdahalelerin yüz kadarının başarılı olduğunu ve ikizlerden birinin veya ikisinin yaşatılabildiğini söylemektedir.⁶⁴ Ayrıca son yüzyıllarda tıp alanındaki yaşanan gelişmelere rağmen bu anomalinin sebepleri hâlâ tam olarak anlaşılammıştır. Bununla birlikte günümüzde erken hamilelik dönemlerinde bu tür vakalar tespit edilip gebelik sonlandırılırken pek çoğunun hâlâ dünyaya geldiği de ifade edilmektedir.⁶⁵

Dünyaca ünlü yapışık ikizlere ve onların ayrılma ameliyatlarına verdiğimiz örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ancak burada sınırlı tuttuğumuz yapışık ikiz örnekleri, onların yaşamlarının nasıl olduğu, sıkıntılarının nelerden kaynaklandığı ve toplumun onlara karşı ne gibi bir tutum izlediği gibi hususlarda genel bir fikir edinebilmek içindir. Bunun yanı sıra Osmanlı Devleti'ndeki yapışık ikizler incelenirken belgelerin cevapsız bıraktığı pek çok sorunun bu kapsamda değerlendirilebilmesi ve vakaların hayatlarına dair de çağrışım yapılabilmesi amaçlanmıştır.

2. Osmanlı Devleti'nde Yapışık İkiz Vakaları

Yaptığımız araştırmalar neticesinde arşiv ve gazetelerden tespit edebildiğimiz toplam 22 yapışık ikiz vakası bulunmaktadır. Bunlardan 2'si İran ve Yunanistan gibi ülkelerin topraklarında dünyaya gelenleri, 20'si ise Osmanlı Devleti sınırları içerisinde doğan yapışık ikizleri teşkil etmektedir. Osmanlı Devleti'ndeki 20 vakanın 7'si insan, 13'ü de hayvan örneklerinden oluşmaktadır. Ayrıca elimizdeki örnekler ölü ve diri doğumlara ait olup yapışık ikiz gebeliklerinde en sık karşılaşılan düşük vakalarına dair herhangi bir örneğe rastlanmamıştır. Bununla birlikte Bates tarafından yapılan bir çalışmada 1501-1600 yılları arasında Avrupa'da yapışık ikizlere dair 53 vaka tespit edilmiştir.⁶⁶ Osmanlı sınırları içerisinde tespit edebildiğimiz 20 vakanın 200 yılı aşkın bir süreye yayıldığı hesaba katılırsa bu anomaliye sahip vaka sayısının Avrupa'ya kıyasla Osmanlı Devleti'nde çok az olduğu açıktır. Yine de çeşitli nedenlerle henüz ulaşılamamış pek çok yapışık ikiz vakasının olabileceği göz önünde bulundurulmalı ve bu hususta yapılacak bir genellemeye ihtiyatla yaklaşılmalıdır.

Daha önce belirttiğimiz üzere günümüzde yapışık ikizliğin erkeklere oranla kızlarda üç kat daha fazla görüldüğü bilinmektedir. Ancak Osmanlı'da bazı belgelerde çocukların cinsiyetinin belirtilmemesi sebebiyle bu hususta fikir yürütmek zordur. Buna karşın elimizdeki belgelerin 3'ü (%42,86) erkek, 2'si (%28,57) kız çocuklarına ilişkin olup diğer 2'sinin ise cinsiyeti belirtilmemiştir. Hayvanlarda bu yoğunluğun en fazla sığırlarda olduğu, koyun gibi diğer evcil hayvanlarda ise nadiren görüldüğü ifade edilmesine rağmen Osmanlı Devleti'nde

⁶² K. Kobylarz, "History of Treatment...", s. 119-120; D. Montandon, agm., s. 48.

⁶³ D. Montandon, agm., s. 48-49.

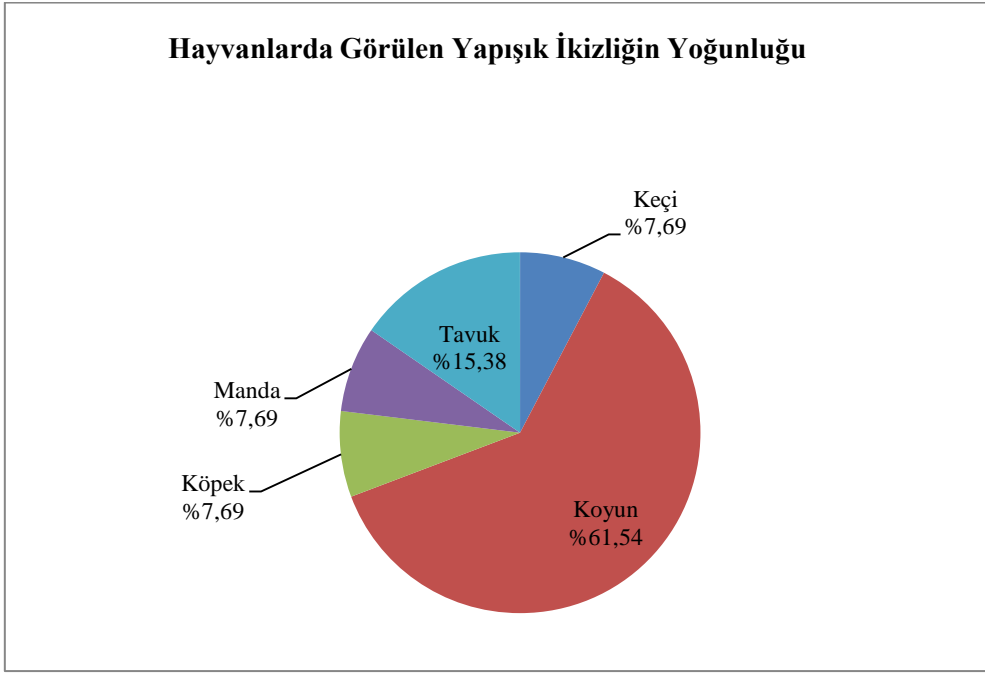
⁶⁴ M. A. Topçuoğlu, agm., s. 39.

⁶⁵ M. L. Kulkarni vd., agm., s. 1017; K. Kobylarz, "History of Treatment...", s. 117.

⁶⁶ Alan William Hugh Bates, "Conjoined Twins in the 16th Century", *Twins Research and Human Genetics*, Vol. 5/6, 2002, s. 522.

hayvanlarda görülen şekil bozukluğunun en çok koyunlarda (%61,54) ve tavuklarda (%15,38) meydana geldiği anlaşılmaktadır.⁶⁷ Bunun yanı sıra insanlarda görülen yapışık ikizlik yoğunluğu, %71,43'lük oranla torakopagus / omfalopagus yapışık ikizlerine aittir. Geri kalan %28,57'lik kesimi ise sefalopagus ikizleri oluşturmaktadır. Hayvanlarda ise bu yoğunluğu sefalopagus (%38,46), disefalik (%23,08), torakopagus (%15,38) ve heteropagus (%15,38) yapışık ikizleri izlemektedir. Grafik 2'de de görüleceği üzere bütün vakalar arasında ise en fazla torakopagus / omfalopagus⁶⁸ ve sefalopagus türlerine rastlanmış olup her iki yapışık ikizliğin de görülme oranı %35'tir. Torakopagus / omfalopagus ve sefalopagus türlerinden sonra yoğun olarak görülen yapışık ikizliği sırasıyla disefalik (%15) ve heteropagus (%10) türleri izlemektedir.⁶⁹ Günümüzde %28 oranla görülen parapagus ikizlerine dair ise Osmanlı döneminde herhangi bir vakayla karşılaşmamıştır. Nitekim elimizdeki örneklerin çoğunluğu vücudun ön kısmından (ventral / karın) olan simetrik birleşimleri ihtiva etmektedir. Buna ek olarak vakalarda görülen bitişikliğin ikiz gebelikler sonucu meydana geldiği anlaşılmaktadır. Çoğul gebeliğin diğer katlarına bağlı olarak teşekkül eden bir yapışık ikizliğe ise rastlanmamıştır.

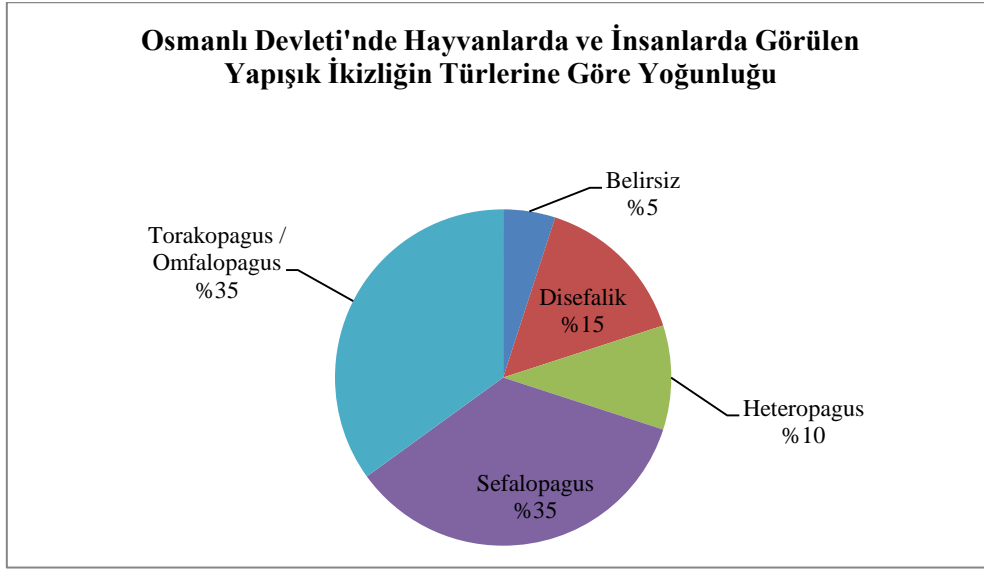
Grafik 1: Osmanlı Devleti'nde Hayvan Türlerine Göre Yapışık İkizliğin Yoğunluğu

⁶⁷ Osmanlı Devleti'nde hayvan türlerine göre yapışık ikizliğin yoğunluğunu görmek için bk. Grafik 1.

⁶⁸ İnsanlarda görülen yapışık ikizliğin torakopagus ve omfalopagus türlerinden hangisine ait olduğunu belirlemek mümkün olmadığı için hem insanlarda hem de hayvanlarda görülen bu iki tür genel bir kaniya ulaşmak üzere beraber değerlendirmeye alınmıştır.

⁶⁹ Osmanlı Devleti'nde hayvanlarda ve insanlarda görülen yapışık ikizliğin türlerine göre yoğunluğunu görmek için bk. Grafik 2.

Grafik 2: Osmanlı Devleti'nde Hayvanlarda ve İnsanlarda Görülen Yapışık İkizliğin Türlerine Göre Yoğunluğu

Osmanlı Devleti'ndeki yapışık ikizlerin bölgelere göre vaka sayısı ve yoğunluğu farklılık göstermektedir. Bu şekil bozukluğuna sahip insan ve hayvanların farklı idari birimlerde bulunmaları sebebiyle bağlı buldukları vilayetlere göre istatistiksel bir bilgi edinilmeye çalışılmıştır.⁷⁰ Tablo 2 ve Tablo 3'e baktığımızda arşivlere Kıbrıs'tan 4 (%20), Selânik'ten 3 (%15) ve Aydın'dan 3 (%15) vaka yansımıştır. Geriye kalan 10 vaka (%50) ise Edirne, Halep, Karahisar-ı Sahip, Karaman, Kastamonu, Konya, Manastır, Sivas, Trabzon ve Vidin gibi çeşitli vilayetlere aittir.⁷¹

Tablo 2: Yapışık İkizlerin Vilayetlere Göre Vaka Sayısı ve Yoğunluğu

VİLAYETLER	VAKA SAYISI	YÜZDESİ
Kastamonu	1	%5,00
Vidin	1	%5,00
Trabzon	1	%5,00
Edirne	1	%5,00
Karahisar-ı Sahip	1	%5,00
Konya	1	%5,00
Halep	1	%5,00
Manastır	1	%5,00
Karaman	1	%5,00
Sivas	1	%5,00
Aydın	3	%15,00
Selânik	3	%15,00
Kıbrıs	4	%20,00
GENEL TOPLAM	20	%100,00

⁷⁰ Osmanlı Devleti'ndeki yapışık ikizlerin görüldüğü yerler için bk. Tablo 3-4.

⁷¹ Yapışık ikizlerin vilayetlere göre vaka sayısı ve yoğunluğu için bk. Tablo 2.

Tablo 3: Osmanlı Devleti'nde İnsanlarda Görülen Yapışık İkizlik

No	Yer	Miladi Sene	Cinsiyeti	Yapışıklığın Belgedeki Tanımı	Tahmini Yapışıklık Türü ⁷²
1	Filibe Kazası (Edirne)	1696	Erkek	"...üç ayaklı ve dört elli dünyaya gelüp..." ⁷³	Torakopagus / Omfalopagus
2	Sire (Siroz) Adası (Selânik)	1835	-	"... bir cesedde iki başlı ve dört ayaklı bir çocuk tevellüd etmiş..." ⁷⁴	Torakopagus / Omfalopagus
3	Prespe Kazası / Rodri Köyü (Manastr)	1848	Erkek	"...bir başlı iki ağızlı iki burunlu ve dört gözlü ve dört kulaklı ve dört elli ve dört ayaklı ve iki karınlı bir tarafında zeker bir tarafı ferc olarak tevellüd itmiş..." ⁷⁵	Sefalopagus
4	Evdım Kazası / Omodos Köyü (Kıbrıs)	1849	Kız	"...yek-diğere muttasıl ve mümtezic olarak iki nefer kız..." ⁷⁶	Torakopagus / Omfalopagus ⁷⁷
5	Saruhan Sancağı / Turgutlu Kasabası / Ahmedlü Köyü (Aydın)	1867	Erkek	"...ikiz olarak tevellüd itmiş olan oğlunun iki çatal olduğunu ve bir başlı ve adeta iki göz bir ağızlı olup fakat dört kulak dört kol ve dört ayaklı ve iki alınlı ve hatta biri sünnetli diğeri sünnetsiz olduğu..." ⁷⁸	Sefalopagus
6	Akseki Kazası / İbradı Kasabası (Konya)	1896	Kız	"...dört elli dört ayaklı ve iki başlı bir kız çocuğu..." ⁷⁹	Torakopagus / Omfalopagus
7	Büyükpazar (Selânik)	1909	-	"...dört el dört ayak ve iki başlı bir çocuk..." ⁸⁰	Torakopagus / Omfalopagus

⁷² İnsanlarda tahmini yapışık ikizlik türü belirtilirken tanımlardan çıkarılabilecek en muhtemel tür adı yazılmıştır. Tabloda belirttiğimiz tür adlarının mutlak doğruluğunu iddia edemeyeceğimiz gibi yapışık ikizlerin tanımlarından torakopagus ve omfalopagus ikizlerini ayırt etmek de oldukça güçtür. Dolayısıyla her ikisinden birine ait olabileceği düşündüğümüz için tabloda iki tür adı beraber verilmiştir.

⁷³ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), *İbnülemin Dâhiliye (İE. DH)*, Dosya No: 12, Gömlek No: 1171, Tarih: 26 Zilkade 1107 (27 Haziran 1696).

⁷⁴ BOA, *Hatt-ı Hümayun (HAT)*, 696/33602, Tarih: 29 Zilhicce 1250 (28 Nisan 1835).

⁷⁵ BOA, *Sadaret Mektubi Kalemi Evrakı (A. MKT)*, 134/49, Tarih: 13 Recep 1264 (15 Haziran 1848).

⁷⁶ BOA, *Sadaret Amedi Kalemi Evrakı (A. AMD)*, 7/12, Tarih: 20 Rebiyülahir 1265 (15 Mart 1849); BOA, *İrade Meclis-i Vala (İ. MVL)*, 136/3724, Tarih: 14 Rebiyülahir 1265 (9 Mart 1849).

⁷⁷ Kıbrıs adasındaki yapışık kızların belgedeki tanımından hangi kategoriye dâhil edileceğini tahmin etmek mümkün değildir. Ancak Mekteb-i Tıbbiye'den durumdan haberdar etmek üzere Kıbrıs muhassılı tarafından gönderilen belgenin ekine bu ikizlerin resimleri de eklenmiş olup hangi kategoriye ait olduğu belirlenirken bu suretten faydalanılmıştır. Bk. BOA, *İ. MVL*, 136/3724, Tarih: 14 Rebiyülahir 1265 (9 Mart 1849).

⁷⁸ BOA, *Meclis-i Vala (MVL)*, 731/37, Tarih: 30 Ramazan 1283 (5 Şubat 1867).

⁷⁹ BOA, *Yıldız Hususi Maruzat (Y. A. HUS)*, 352/26, Tarih: 6 Zilhicce 1313 (19 Mayıs 1896).

⁸⁰ BOA, *Tefişat-ı Rumeli Evrakı (Rumeli Müfettişliği) Selânik Evrakı (TFR. I. SL)*, 217/21677, Tarih: 9 Şaban 1327 (26 Ağustos 1909).

Tablo 4: Osmanlı Devleti'nde Hayvanlarda Görülen Yapışık İkizlik

No	Yer	Miladi Tarih	Türü	Yapışıklığın Belgedeki Tanımı	Tahmini Yapışıklık Türü
1	Aydın Sancağı	1835	Koyun	"...iki ağızlı ve bir göz üzerinde iki dişli bir koyun..." ⁸¹	Disefalik
2	Aydın Sancağı (Güzelhisar)	1835	Köpek	"...dördü sağında ve üçü solunda olarak yedi ayaklı..." ⁸²	Sefalopagus
3	Avrethisar (Kalkış) Kazası / ? Köyü (Selânik)	1836	Tavuk	"...dört ayaklı ve biri göğsünde olarak üç kanath bir piliç..." ⁸³	Heteropagus
4	Mağosa Kazası / Limya Köyü (Kıbrıs)	1836	Tavuk	"...iki başlı bir piliç..." ⁸⁴	Disefalik
5	Tırnova Kazası / Arnabud Köyü (Vidin)	1836	Koyun	"...iki başlı altı ayaklı acâib-ül şekl bir kuzu..." ⁸⁵	Torakopagus
6	Akdağ Madeni / Gedikcik Kazası (Sivas)	1836	Koyun	"...bir baş ve sekiz ayaklı kuzular..." ⁸⁶	Sefalopagus
7	Şuhut Kasabası (Karahisar-ı Sahip)	1836	Koyun	"...bir başlı ve iki cüsse ve sekiz ayak ve iki kuyruklu bir kuzu..." ⁸⁷	Sefalopagus
8	Kayseri Kazası / Süksün Köyü (Karaman)	1836	Koyun	"...her birinde dörder göz ve kulak olarak iki başlı..." ⁸⁸	Disefalik
9	Evdim Kazası / Omodos Köyü (Kıbrıs)	1849	Koyun	"...altı ayaklı bir re's koyun..." ⁸⁹	Sefalopagus
10	Lefkoşa (Kıbrıs)	1856	Keçi	"...yedi ayaklı bir keçi..." ⁹⁰	Sefalopagus
11	Gümüşhane Kazası (Trabzon)	1868	Koyun	"...heyet-i garibede tevellüd itmiş..." ⁹¹	Belirsiz
12	Harem Kazası / Hamam-ı Şarki Köyü (Halep)	1900	Koyun	"...bir batında ön kolları derisinden yapışık ve baş ve ayakları ayrı..." ⁹²	Torakopagus
13	Karadeniz Ereğlisi / Zindancılar Köyü (Kastamonu)	1900	Manda	"...arkasında birer karış kadar iki boynuzlu ve iki kuyruklu bir yavru..." ⁹³	Heteropagus

⁸¹ "Garâib", *Takvîm-i Vekâyi*, Numara: 108, 12 Rebiyülahir 1251, s. 2.

⁸² "Garâib", *Takvîm-i Vekâyi*, Numara: 108, 12 Rebiyülahir 1251, s. 2.

⁸³ "Garîbe", *Takvîm-i Vekâyi*, Numara: 120, 23 Ramazan 1251, s. 4.

⁸⁴ "Garîbe", *Takvîm-i Vekâyi*, Numara: 147, 7 Safer 1252, s. 3.

⁸⁵ "Garâib", *Takvîm-i Vekâyi*, Numara: 151, 23 Rebiyülahir 1252, s. 3.

⁸⁶ BOA, *Cevdet Dâhiliye (C. DH)*, 2/84, Tarih: 26 Safer 1252 (12 Haziran 1836).

⁸⁷ BOA, *C. DH*, 2/84, Tarih: 26 Safer 1252 (12 Haziran 1836).

⁸⁸ BOA, *C. DH*, 2/84, Tarih: 26 Safer 1252 (12 Haziran 1836).

⁸⁹ BOA, *Cevdet Maarif (C. MF)*, 20/987, Tarih: 2 Cemaziyülevvel 1265 (26 Mart 1849); BOA, *A. MKT*, 183/17, Tarih: 26 Rebiyülahir 1265 (21 Mart 1849).

⁹⁰ BOA, *Sadaret Mühimme Kalemi Evrakı (A. MKT. MHM)*, 86/56, Tarih: 26 Rebiyülahir 1265 (21 Mart 1849);

BOA, *Sadaret Nezaret ve Devair Evrakı (A. MKT. NZD)*, 178/28, Tarih: 26 Cemaziyülahir 1272 (4 Mart 1856);

BOA, *İrade Dâhiliye (İ. DH)*, 340/22384, Tarih: 3 Recep 1272 (10 Mart 1856).

⁹¹ BOA, *A. MKT. MHM*, 408/18, Tarih: 28 Muharrem 1285 (21 Mayıs 1868).

⁹² "Garîbe-i Hilkât", *İkdam*, Numara: 2031, 26 Şevval 1317, s. 3.

⁹³ "Garîbe-i Hilkât", *İkdam*, Numara: 2168, 16 Rebiyülevvel 1318, s. 3.

Yapışık ikizler belgelerde birleşikliği ifade etmek üzere “yapışık”⁹⁴, “muttasıl”⁹⁵ ve “mümtezic”⁹⁶ gibi terimlerle tanımlanmaktadır. Örneğin; 1836 senesinde Kıbrıs adasının Evdim (Avdimou) kazasına bağlı Omodos köyünde “*yek-diğere muttasıl ve mümtezic olarak iki nefer kız*”⁹⁷ çocuğunun ve 1900 senesinde Halep’e bağlı Harem kazasında “*ön kolları derisinden yapışık ve baş ve ayakları ayrı*”⁹⁸ bir kuzunun dünyaya geldiğinden bahsedilmektedir. Ancak bu tür ifadelerin geçtiği belge sayısı oldukça azdır. Pek çok belgede ise yapışık ikizler bitişikliğe vurgu yapılmadan “*dört elli dört ayaklı ve iki başlı bir kız*”⁹⁹ veya “*yedi ayaklı bir keçi*”¹⁰⁰ şeklinde betimlenmektedir. Bu durum muhtemelen yapışıklığın ölçütüne bağlıdır.¹⁰¹ Yani görünürde küçük bir dokuyu paylaşan ikizlerden “bitişik” olarak bahsedilirken vücudun önemli bir bölümünü ya da uzuvlarını bölüşen ikizlerden “fazla uzuvlara sahip tek bir çocuk / hayvan” şeklinde bahsedilmektedir. Bununla birlikte yapışık ikizler, “*hüküm-ü hafiyeye ilahiye ve esrâr-ı garîbeyi sübhâniyeden*”¹⁰², “*heyet-i garîbeden*”¹⁰³, “*acâib ve garîb bir heyet*”¹⁰⁴, “*acâib-ül şekl*”¹⁰⁵, “*garâib-i hilkâtan*”¹⁰⁶, “*hilâfî âde müvelledât*”¹⁰⁷ ve “*bir veled-i acâib*”¹⁰⁸ gibi yadırgayıcı anlam içeren ifadelerle de nitelendirilebilmektedir.

Osmanlı Devleti’nde kayda geçen en eski tarihli yapışık ikiz örneği, H 26 Zilkade 1107 / M 27 Haziran 1696 tarihine tekabül etmekte olup üç ayaklı ve dört elli dünyaya geldiği rivayet edilen Harun isimli yapışık ikiz vakasıdır. Çocuğun çaresiz hâlinde dolayı Filibe Nezareti Mukataasından günlük sekiz akçe maaş verilmesine karar kılınmış ve bu durum mukataa eminine bildirilmiştir.¹⁰⁹ Ölüm oranı en yüksek olan yapışık ikiz türlerinden torakopagus veya omfalopagusdan biri olduğunu düşündüğümüz bu çocuğa mukataa gelirlerinden bağlanan günlük maaş, diğer örneklerine göre Harun’un daha uzun süre yaşadığını göstermektedir. Ayrıca bu belge, Harun adlı çocuğun Osmanlı Devleti’nin hamiliğinin bir göstergesi olarak maaşla himâye edilmiş olduğunu ve Osmanlı’daki en erken tarihli yapışık ikiz örneğinin bu vesileyle arşiv kayıtlarına yansıdığını akıllara getirmektedir. Ancak aynı belge, pek çok açıdan da sorularımıza cevapsız kalmaktadır.¹¹⁰ Yine de belge muhteviyat olarak önem arz etmektedir. Çünkü yapışık ikiz doğumları, dünya genelinde erken zamanlardan itibaren yaklaşan felaketin uğursuz bir işareti gibi görülmüş veya insanoğlunun ayıbına ve günahına karşı Tanrı’nın bir uyarısı olarak algılanmıştır.¹¹¹ XVI. yüzyıldan itibaren ise bu anomaliye sahip canlılar “canavar” olarak nitelendirilmiştir.¹¹² İlerleyen süreçte normalliğini kabul ettirmek isteyen

⁹⁴ “Garîbe-i Hilkât”, *İkdam*, Numara: 2031, 26 Şevval 1317, s. 3.

⁹⁵ BOA, A. MKT, 183/17, Tarih: 26 Rebiyülahir 1265 (21 Mart 1849).

⁹⁶ BOA, A. AMD, 7/12, Tarih: 20 Rebiyülahir 1265 (15 Mart 1849); BOA, İ. MVL, 136/3724, Tarih: 14 Rebiyülahir 1265 (9 Mart 1849).

⁹⁷ BOA, A. MKT, 183/17, Tarih: 26 Rebiyülahir 1265 (26 Mart 1849); BOA, C. MF, 20/987, Tarih: 2 Cemaziyülevvel 1265 (26 Mart 1849); BOA, A. AMD, 7/12, Tarih: 20 Rebiyülahir 1265 (15 Mart 1849).

⁹⁸ “Garîbe-i Hilkât”, *İkdam*, Numara: 2031, 26 Şevval 1317, s. 3.

⁹⁹ BOA, Y. A. HUS, 352/26, Tarih: 6 Zilhicce 1313 (19 Mayıs 1986).

¹⁰⁰ BOA, A. MKT. MHM, 86/56, Tarih: 26 Rebiyülahir 1265 (21 Mart 1849); BOA, A. MKT. NZD, 178/28, Tarih: 26 Cemaziyülahir 1272 (4 Mart 1856); BOA, İ. DH, 340/22384, Tarih: 3 Recep 1272 (10 Mart 1856).

¹⁰¹ A. W. Bates, “Conjoined Twins...”, s. 525.

¹⁰² BOA, İ. MVL, 136/3724, Tarih: 14 Rebiyülahir 1265 (9 Mart 1849).

¹⁰³ BOA, A. MKT, 134/49, Tarih: 13 Recep 1264 (15 Haziran 1848).

¹⁰⁴ BOA, MVL, 731/37, Tarih: 30 Ramazan 1283 (5 Şubat 1867).

¹⁰⁵ “Garâib”, *Takvîm-i Vekâyi*, Numara: 151, 23 Rebiyülahir 1252, s. 3.

¹⁰⁶ “Garîbe-i Hilkât”, *İkdam*, Numara: 2168, 16 Rebiyülevvel 1318, s. 3.

¹⁰⁷ BOA, İ. DH, 340/22384, Tarih: 3 Recep 1272 (10 Mart 1856); BOA, A. MKT. NZD, 178/28, Tarih: 26 Cemaziyülahir 1272 (4 Mart 1856).

¹⁰⁸ BOA, A. MKT, 134/49, Tarih: 13 Recep 1264 (15 Haziran 1848).

¹⁰⁹ BOA, İE. DH, 12/1171, Tarih: 26 Zilkade 1107 (27 Haziran 1696).

¹¹⁰ BOA, İE. DH, 12/1171, Tarih: 26 Zilkade 1107 (27 Haziran 1696).

¹¹¹ A. Kokcu vd., agm., s. 349; K. Kobylarz, “History of Treatment...”, s. 117-118; D. Montandon, agm., s. 46; J. B. Beckwith, agm., s. 609.

¹¹² Yapışık ikizlerin “double monster” şeklinde yani “çift canavar” olarak nitelendirilmesinde Paré etkili olmuştur. Oluşum nedenlerini sperm fazlalığına dayandırmış ve bunların asla cerrahi bir operasyonla ayrılmamaları gerektiğini söylemiştir. Ayrıca fiziki sakatlıktan ayırdığı ve doğaya aykırı gördüğü bu yaratıkları bazı

toplumun anormalliği tanımlamaya başlaması ve bu doğrultuda doğuştan gelen şekil bozukluklarını “ucube” olarak sirk ve panayırlarda sergilemesi, yapışık ikizlik gibi diğer birçok anomali ile doğan kişilerin ayıplanıp dışlanmasına sebep olmuştur.¹¹³ Dolayısıyla XVII. yüzyılın sonlarında Harun adlı çocuğa maaş bağlanması, toplumun ve devletin yapışık ikizleri dışlamak, ayıplamak veya onlardan korkmak yerine bunu bir hastalık olarak gördüğünü veya Allah'ın takdiri şeklinde algıladığını ortaya koymaktadır.

XVII. yüzyılın son yıllarına ait bu örneğin peşi sıra gelen diğer örnekler ise XIX. yüzyılın ikinci çeyreğine tekabül etmektedir. Bu tür gebeliklerin çoğunun düşük ile sonuçlanması, çocukların ölü doğması, doğduktan hemen sonra ölmesi ve bunların merkez ile yapılan herhangi bir yazışmaya yansımamış olması ile yazışmalara yansıyan hadiselerin de arşivde araştırmacılara açılmayı bekleyen birçok belgeden birini ihtiva etmesi sebebiyle XVIII. yüzyıla dair herhangi bir örneğe rastlanmamış olabilir.¹¹⁴ Doğuştan gelen şekil bozukluğunun kötü bir alamet, günah veya Tanrı'nın bir cezası gibi¹¹⁵ görülmesi sebebiyle bunların gizli tutulmuş olma ihtimali de bulunmaktadır. Hatta bu durum düşük bir ihtimalle “canavar doğumları” üzerine Avrupa'da XVI. ve XVII. yüzyıllarda yayımlanan eserlerin Osmanlı toplumunda da tesirini göstermesi ile ilişkilendirilebilir.¹¹⁶ Zaten çoğunluğu ölü doğan ya da doğduktan çok kısa bir müddet sonra ölen yapışık ikizlerin, ailenin ayıplanması ve dışlanmasına neden olacağı düşüncesiyle kimsenin haberi olmadan gömülmüş olması da muhtemeldir.¹¹⁷ Bununla birlikte elimizdeki belgelerden bazı yapışık ikiz vakalarının Osmanlı gazetelerinde yayımlanmasına dair

---

talihsizliklerin de göstergesi kabul etmiştir. Paré ile aynı dönemde yaşamış olan cerrah Pierre Franco ve Fransız yazar Montaigne ise daha modern bir bakış açısı sergileyerek yapışık ikizlerin Tanrı'nın takdiriyle dünyaya geldiklerini, hiçbir şeyin doğaya aykırı olmadığını ve bunların eğer mümkünse ameliyat edilerek ayrılımlarını savunmuşlardır. K. Kobylarz, “History of Treatment...”, s. 116-118; D. Montandon, agm., s. 46.

¹¹³ Vesile Yılmaz Anatca, *Paralimpik Alan'ın Sosyolojik Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış DT, Süleyman Demirel Ü. SBE, Isparta 2019.

¹¹⁴ Çoğul gebelikler sonucu dünyaya gelen ikiz, üçüz, dördüz gibi çocukların Osmanlı Devleti'nde maaşla himâye edilmesine dair incelediğimiz onlarca belgeden birinde karşılaştığımız “*tamü'l-azâ dört çocuk*” ifadesi; bu ibarenin özel bir anlam içerebileceğini, yani belgenin gönderildiği kaza veya vilayet dâhilinde yapışık ikizliğe daha önce rastlanmış olunabileceğini düşündürmektedir. Mutlak doğruluğu olmamakla birlikte bunun erişemediğimiz birçok ikiz vakasından biri ile ilişkili olabileceği ihtimal dâhilinde değerlendirilebilir. BOA, *Dâhiliye Mektubi Kalemi Evrakı (DH. MKT)*, 358/68, Tarih: 8 Şevval 1312 (4 Nisan 1895).

¹¹⁵ X. yüzyılda Ermenistan'daki omfalopagus yapışık ikizleri, başlarda vatandaşlar için bir cazibe kaynağı olarak görülmüştür. Ancak daha sonra varlıklarının kötü bir alametin habercisi olarak görülmesi sebebiyle Konstantinopolis'ten kovulmuşlardır. K. Kobylarz, “History of Treatment...”, s. 117; D. Montandon, agm., s. 46. Bununla birlikte Aristoteles, Hipokrat ve Empedokles gibi bilim adamları, anne karnındaki çocuğun dış uyarıcılara karşı duyarlı olduğu görüşüne sahipti. Örneğin XVI. yüzyılda Almanya'da doğan kraniyopagus (kafadan yapışık) ikizlerinin bu şekil bozukluğunu yaşamalarının sebebinin annelerinin hamileyken komşuları ile dedikodu yaptığı esnada kafa kafaya çarpışmaları olduğuna inanılıyordu. A. Kokcu vd., agm., s. 349; K. Kobylarz, “History of Treatment...”, s. 116. Hamile annenin ve anne karnındaki bebeğin dış uyarıcılara karşı hassasiyetinin olduğu inancı ise en yoğun hâliyle Fransa'da görülmüştür. Teşhir edilmek istenilen bu tür anormal varlıkların hamile anneleri etkileyeceği ve çocuklarının bu şekilde doğmasına neden olacağı düşüncesiyle ülke sınırları içine alınmamıştır. Bu hususa bir örnek olarak Siyamlı yapışık ikizler verilebilir. Aynı ikizlerin ülkeye kötülük getireceği inancıyla Siyam hükümdarı tarafından ülkede istenmediği; böylece Chang ve Eng kardeşlerin kolaylıkla Amerika'ya götürülebildiği de bilinmektedir. L. R. Dragstedt, agm., s. 359, 362.

¹¹⁶ A. Paré ve F. Liceti'nin çalışmaları başta olmak üzere XVI.-XVII. yüzyıllarda Avrupa'da gerçeklik ile hayal üzerine kurgulanmış olan doğum anomalileri hakkında pek çok kitap yayımlanmış olup bu dönem “olağanüstü varlıkların kitaplarının altın çağı” olarak isimlendirilmiştir. Beckwith, 2012 yılında doğum anomalileri üzerine yaptığı çalışmada bu kitapların bazılarını kısaca değinmiştir. Bk. J. B. Beckwith, agm., s. 609-611. Erken dönem canavar doğumlarına dair Avrupa'da yapılan çalışmalar ile ilgili ayrıca bk. Alan William Hugh Bates, “Good, Common, Regular, and Oldery: Early Modern Classifications of Monstrous Birth”, *Social History of Medicine*, Vol. 18/2, 2005, s. 141-158.

¹¹⁷ Örneğin; Yeni Konya Gazetesi'nin 15 Eylül 1958 tarihli bir haberine göre Konya'nın Yediler Mezarlığı'nda hilkat garibesi bir çocuk bedeni bulunmuştur. Başlarda cinayete kurban gitmiş olabileceği düşünülen altı günlük bebeğin yapılan incelemeler neticesinde ölü doğduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte çocuğu doğuran anneye ve doğumu yaptıran ebeğe ulaşılmış ve aslen Aksaraylı olan annenin Konya'da misafir olduğu evde doğum yaptığı, komşulardan utandığı için cesedi mezarlığa bıraktığı öğrenilmiştir. A. Rıdvan Bülbül, “Yediler mezarlığında bulunan çocuk cesedinin esrarı...”, *Yeni Konya*, 15 Eylül 1958, s. 1.

kararlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki, H 26 Ramazan 1283 / M 1 Şubat 1867 tarihinde Saruhan Kaymakamı Mehmed Alaeddin'in sefalopagus yapışık ikizlerine ait olduğunu düşündüğümüz raporunun¹¹⁸ Cerîde-i Havâdis'te yayımlanmak üzere Mösyö Churchill'e gönderilme kararıyla ilgilidir.¹¹⁹ Ancak haberin yayımlanıp yayımlanmadığı malumumuz değildir. Bir diğer örnek ise Sire (Siroz) adasında ölü olarak doğan iki başlı ve dört ayaklı yapışık bir ikize aittir. Tıphane-i Âmire tarafından muayene edilmesi için ikizlerin cesedi bir kâse içerisine konularak Dersaadete gönderilmiştir. Bu yapışık ikizlerden Tıphane-i Âmirenin bağlı olduğu Seraskerlik makamı haberdar edilmiş ve Seraskerlik tarafından kaleme alınan bir tezkire ile eğer isterse incelemesi için cesedin Sultan II. Mahmud'a gönderileceği beyan edilmiştir. Ayrıca “şekl-i kudret-i ilahiye ile hârik-ı âde garâibât”tan kabul edilen çocuğun Takvîm-i Vekâyi'de yayımlanması önerisinde bulunulmuştur. Ancak Aykut'un da çalışmasında belirttiği gibi haberin yayımlanması hususunda Padişah'ın onayı alınsa da gazetede böyle bir yayına rastlanmamıştır.¹²⁰ Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nde görülen bu anomalinin daha fazla örneği olduğu, ancak bunların pek çoğunun arşiv belgelerine ve gazete haberlerine çeşitli nedenlerle yansımadağı kanaatindeyiz. Buna bir de 1831 yılından önce Osmanlı Devleti'nde gazete neşriyatının bulunmadığı hakikati eklenirse birçok yapışık ikiz vakası geride bir iz bırakmadan yok olup gitmiştir.¹²¹

XIX. yüzyılın ilk yarısına gelindiğinde yapışık ikizliğe sahip birçok insan ve hayvan vakası kayıt altına alınmıştır.¹²² Tablo 5'te de görüleceği üzere bunların 1835'te 3, 1836'da 6, 1848'de 1 ve 1849'da 2 tane olmak üzere toplamda 12 vakadan oluştuğu anlaşılmaktadır.¹²³ 1835-1849 arasında yani 14 yıl içerisinde görülen bu 12 vaka, elimizdeki bütün vakaların %60'ını teşkil etmektedir.¹²⁴ Bu hususta, 1811 yılında doğan ve dünyada “Siyam ikizleri” namıyla ünlene Cang ve Eng kardeşlerin, gezdikleri pek çok şehirde sempati kazanmaları ve bu anomaliye sahip kişilere olan bakış açısını değiştirmeleri etkili olmuş olabilir. Ancak bu hususun en önemli sebebi Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şâhâne Numunehanesidir.¹²⁵ Teratolojik ve anatomik numunelerin toplandığı bu numunehane, esasen 1839 yılında Avrupa'daki anatomi müzeleri örnek alınarak kurulmuştur. Fakat S. Çelik bu numunehanenin çok daha önceki

¹¹⁸ Saruhan Kaymakamı Mehmed Alaeddin raporunda Turgutlu kasabasına bağlı Ilıca kazası dâhilindeki Ahmedlü köyünden Küçük Halil isimli bir şahsın H 22 Ramazan 1283 / M 29 Ocak 1867 tarihinde saat altı civarında ikiz olarak bir oğlunun dünyaya geldiğini bildirmiş. Açıklamasında bu çocuğun bir başlı, iki gözlü, bir ağızlı olduğunu; ayrıca çocuğun dört kulağa, dört kola, dört ayağa ve iki alına sahip bulunduğunu da belirtmiştir. Bununla birlikte boyundan aşağısında iki ayrı bedene sahip olan yapışık ikizin birinin sünnetli, diğerinin sünnetsiz olduğunu ve çocuğun hayatta bulunduğunu da ifadesine eklemiştir. BOA, MVL, 731/37, Tarih: 30 Ramazan 1283 (5 Şubat 1867).

¹¹⁹ BOA, MVL, 731/37, Tarih: 30 Ramazan 1283 (5 Şubat 1867).

¹²⁰ E. Aykut, “Mekteb-i Tıbbiye...”, s. 44; BOA, HAT, 696/33602, Tarih: 28 Zilhicce 1250 (28 Nisan 1835).

¹²¹ Osmanlı'nın erken dönemlerinde doğum anomalisi ile dünyaya gelen canlılardan bahseden gazete haricindeki yayınlara da rastlanmamıştır. Hâlbuki İngiltere'de XVI.-XVII. yüzyıllarda destansı ve popüler halk şarkılarından oluşan broşürlerin (broadside) bu gibi konuları okura sunduğu bilinmektedir. Genellikle tek sayfalık, resimli ve destansı halk şarkılarını konu alan ve çok düşük maliyetlerde satışa sunulan bu yayınlar, genel itibarıyla okuma yazması çok iyi olmayan halk kitlesine yönelik çıkarılmıştır. Haberler, polemikler, popüler oyunlar ve hikâyelerin çok kısaltılmış metinlerini ve mizahi materyal içeren halk şarkıları; eşzamanlı doğum kusurlarını, popüler inanışları, bu çocuklara ve onların ailelerine karşı olan tutumları göstermiştir. Bununla birlikte toplumdaki adaletsizlik ve yönetimdeki sıkıntılar yer yer bu tür anormal doğumlarla okuyucuya aktarılmıştır. Bu yayınların da pek çoğu günümüze kadar ulaşamamıştır. Buna rağmen Osmanlı Devleti'ne nazaran günümüze sınırlı sayıda ulaşan bu yayınlardan Avrupa'daki erken dönem anormal doğumlar hususunda ve halkın bu anomaliye sahip varlıklara bakış açısı hakkında bilgi edinilebilmektedir. Alan William Hugh Bates, “Birth defects described in Elizabethan ballads”, *Journal of the Royal Society of Medicine*, Vol. 93, 2000, s. 202-207.

¹²² Arşivde yaptığımız araştırmalar neticesinde 1844 yılına ait bir vaka daha olduğu tespit edilmiştir. Ancak bahsi geçen yapışık ikizin Osmanlı sınırları dışında dünyaya gelmiş olması nedeniyle bu örneğe tablo ve grafiklerde yer verilmemiştir.

¹²³ Yapışık ikiz vakalarının görüldüğü yıllar, vaka sayısı ve yıllara göre yoğunluğu için bk. Tablo 5.

¹²⁴ Yapışık ikizlerin dönemlere göre görülme yoğunluğu için bk. Tablo 6.

¹²⁵ 1827'de kurulan Tıbhâne-i Âmire ile 1832'de kurulmuş olan Cerrâhane-i Âmire, 1836 yılında “Mekteb-i Tıbbiye” adı altında birleştirilmiş ve bu tıp okulu, 1839'da Galatasaray'a nakledilerek “Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şâhâne” adını almıştır. Ahmet Yüksel, “Osmanlılarda Otopsi”, *Belleten*, C. 77, S. 280, 2013, s. 877.

tarihlerden beri faaliyette olduğunu bildirmektedir.¹²⁶ Hatta Aykut da çalışmasında bu durumu dile getirmiş ve bunu 1835 senesinde Sire adasında doğan yapışik ikizlerin incelenmek üzere Tıphane-i Âmireye gönderilmesi hususu ile ilişkilendirmiştir. Bununla birlikte Aykut burayı, teşhir mekânından ziyade eğitimde faydalanılacak numunelerin toplandığı bir teşrih (anatomî) salonu olarak nitelendirmektedir.¹²⁷ 1841 yılında burada diseksiyon yapılması hususunda padişah'tan izin alınmış ve böylece anatomi koleksiyonu zenginleştirilmiştir. Bununla birlikte Galatasarayda faaliyet gösteren okulun anatomi koleksiyonu, 1848 yılının Ekim ayında Beyoğlu'nda çıkan bir yangın sonucu yok olmuştur. Bu yangından sonra Mekteb-i Tıbbiye, Haliç kıyısındaki Humbarahane Kışlasına taşınmış ve burada yeni bir anatomi koleksiyonu oluşturulmuştur.¹²⁸

Tablo 5: Yapışık İkiz Vakalarının Görüldüğü Yıllar, Vaka Sayısı ve Yıllara Göre Yoğunluğu

SENE	VAKA SAYISI	YÜZDE
1696	1	%5,00
1835	3	%15,00
1836	6	%30,00
1848	1	%5,00
1849	2	%10,00
1856	1	%5,00
1867	1	%5,00
1868	1	%5,00
1896	1	%5,00
1900	2	%10,00
1909	1	%4,76
GENEL TOPLAM	20	%100,00

Tablo 6: Yapışık İkizlerin Dönemlere Göre Görülme Yoğunluğu

YIL ARALIĞI	1650-1699	1700-1749	1750-1799	1800-1849	1850-1899	1900-1920	TOPLAM
VAKA SAYISI	1	0	0	12	4	3	20
YÜZDE	%5,00	%0,00	%0,00	%60,00	%20,00	%15,00	%100,00

Haliç'teki binada oluşturulan yeni koleksiyonun ilk teratolojik numunelerini, Kıbrıs'ın Omodos köyünden gönderilen yapışik iki kız çocuğu cesedi ile altı ayaklı bir kuzu teşkil etmektedir. Yanni isimli bir şahsın evlatları olan ve doğduktan birkaç gün sonra ölen bu kızlar, cam bir sandığın içindeki ispiroya konularak muhafaza edilmiş ve sağ olan kuzu ile birlikte incelenmek üzere Dersaadete gönderilmiştir.¹²⁹ Kuzunun akıbetinden haberdar olunamamakla birlikte “*nadirü'l-vücûd olan şeylerin Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne Numunehanesinde bulunması*

¹²⁶ Semih Çelik, “İstanbul'un İlk Doğa Tarihi Müzesi: Galatasaray Mekteb-i Tıbbiye-i Adliyyesi Numunehanesi (1839-1850)” *Toplumsal Tarih*, S. 311, 2019, s. 35.

¹²⁷ E. Aykut, “Mekteb-i Tıbbiye...”, s. 44.

¹²⁸ E. Aykut, “Mekteb-i Tıbbiye...”, s. 44-45.

¹²⁹ E. Aykut, “Mekteb-i Tıbbiye...”, s. 45; BOA, C. MF, 20/987, Tarih: 2 Cemaziyülevvel 1265 (26 Mart 1836).

menafî mucib olacağı"¹³⁰ gerekçesiyle yapışık ikizlerin cesetleri, numunehane koleksiyonuna dâhil edilmiştir. Kıbrıslı ikizlerin numunehaneye gönderilmesinden önce "bazı müstemin taifesi" tarafından cesetleri satın alınmak istenmiş fakat babaları, cesetleri Mekteb-i Tıbbiyye göndermeyi tercih etmiştir.¹³¹ Hatta babalarının talebi karşılığında bu ikizler için 2.000 kuruş verilmiş olup bu meblağ, Mekteb-i Tıbbiyyenin yeterli bütçesi olmaması sebebiyle Maliye Nezaretince ödenmiştir.¹³² Muhtemelen babanın bu isteği, dünyanın her yerinde ölü ve sağ olan teratolojik doğumların panayır ve sirklerde sergilenmesi¹³³ ve ailelerin ya da cesetleri satın alanların böylece kendilerine bir gelir kapısı oluşturması düşüncesinden ileri gelmektedir.¹³⁴ Bununla birlikte her ne kadar belgeler toplum ve devlet tarafından bu tür doğumların nasıl algılandığı hususunda sorularımıza cevapsız kalsa da incelediğimiz bu örnekte dikkat çeken bir husus bulunmaktadır. Kıbrıs adası muhassılı tarafından H 17 Rebiyülahir 1265 / M 11 Mart 1849 tarihinde kaleme alınan belgede "Bali nâm zimminin sulbinden" yani "dölünden" birbirine bitişik iki kız çocuğunun teşekkül ettiği ifade edilmekte olup babanın veya ailenin aşığılanmasından dolayı bu ibarenin kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.¹³⁵

Numunehaneye dâhil edilen bir diğer yapışık ikiz vakası ise 1856 yılında Lefkoşa civarındaki ağılardan birinde doğan yedi ayaklı keçi yavrusuna aittir. Doğduktan kısa bir süre sonra ölen yavru temizlenerek ispiroto dolu bir tenekeye konmuş ve Kıbrıs mutasarrıfı tarafından muayene edilmesi için Mekteb-i Tıbbiyye gönderilmiştir.¹³⁶ Teratolojik ve anatomik numune olması için Dersaadete gönderilen diğer bir örnek ise 1868 senesinde Gümüşhane'de "heyet-i garibede tevellüd itmış" olan bir kuzudur.¹³⁷

¹³⁰ BOA, A. MKT, 183/17, Tarih: 26 Rebiyülahir 1265 (21 Mart 1849); BOA, İ. MVL, 136/3724, Tarih: 14 Rebiyülahir 1265 (9 Mart 1849); BOA, A. AMD, 7/12, Tarih: 20 Rebiyülahir 1265 (15 Mart 1849).

¹³¹ BOA, A. AMD, 7/12, Tarih: 20 Rebiyülahir 1265 (15 Mart 1849).

¹³² E. Aykut, "Mekteb-i Tıbbiye...", s. 45; BOA, İ. MVL, 136/3724, Tarih: 14 Rebiyülahir 1265 (9 Mart 1849).

¹³³ Bedenin teşhir edilmesi özellikle doğaya aykırı kabul edilen ve "ucube" olarak adlandırılan bedenlerin sergilenmesi her dönem eğlencenin ve ticaretin bir parçası olmuştur. Bunun en önemli nedeni vücudun kusursuzluğu algısından ileri gelmektedir. Güzellik ve çirkinlik kavramları dönemseller olarak belli kategorilere indirgenmiş olup kendi normalliklerini kabul ettirmek isteyen toplum tarafından "anormallik" tanımlanmıştır. Yani anormallik doğuştan değil de sonradan yaratılan bir algıyı ihtiva etmiş, normal kategorisine girmeyen her şey dışlanmış ve aşığılanmıştır. Bununla birlikte anormal bedenler iticiliğin ve iğrençliğin cazibesine kaynak olarak görülmesi nedeniyle para kazanmaya yönelik bir araç olarak kullanılmıştır. Amerika ve Avrupa'da XIX. yüzyıl boyunca, hatta XX. yüzyılın ortalarına kadar ucube bedenlerin sergilendiği gösteriler sürmüştür. Osmanlı Devleti'nde ve Cumhuriyet dönemi Anadolu'sunda da bu durum örneklerini görmek mümkündür. 1891 senesinde Halepli Hazar ve arkadaşı İbrahim'in hilkat garibesi bir çocuğu İstanbul, Üsküdar, Beyoğlu ve Galata civarında halka ücretle seyrettirmek üzere ruhsat talebinde bulunmaları bunun en iyi örneğini teşkil etmektedir. Bk. BOA, DH. MKT, 1844/91, Tarih: 20 Zilkade 1308 (27 Haziran 1891). 1955 senesinde ise İzmir'in Pınarbaşı'na bağlı Işıklar köyünde Mahmut Kaya adlı şahsın koyunu iki başlı bir kuzu dünyaya getirmiş, doğumun üzerinden 20 gün geçtikten sonra başlardan birini kedinin yemesi üzerine kuzu kan kaybından ölmüştür. Kuzunun sahibi teşhir edilmek üzere bu hilkat garibesini İzmir'deki bir cambazhaneye satmıştır. "İki Başlı Hilkat Garibesi Kuzu", *Milliyet*, 21 Ocak 1955, s. 7. Aynı yıl içerisinde Elâzığ'ın Kesirlik köyünde vuku bulan bir başka hadise ise ölü doğan iki başlı bir buzağı ile ilgilidir. Ali Mehmet Tuncay adındaki çiftçinin ineğinin dünyaya getirdiği bu yavrunun diğer bütün uzuvları normal olup 8 kilo ağırlığında doğmuştur. Köylü ölü buzağının başını keserek halka göstermeye başlamıştır. "İki Başlılık Salgın Halinde", *Milliyet*, 14 Mayıs 1955, s. 1, 3. *Milliyet* gazetesinin 17 Aralık 1953 tarihli bir haberinde İndianapolis'te 44 yaşındaki bir işçi babanın birbirine yapışık iki evladı dünyaya gelmiş olup daha önce beş çocuğu olduğu, eşi ve çocuklarını geçindirmek için bu ikizleri teşhir etmeyi düşündüğü belirtilmiştir. "İki Başlı Çocuğun Yaşayacağı Ümit Ediliyor", *Milliyet*, 17 Aralık 1953, s. 3. Günümüzde bu durum insan eliyle yapılan çarpık bedenlerin teşhiri şeklinde devam etmektedir. Örneğin Afrika'daki kabilelerin geleneklerine bağlı olarak vücutlarını çeşitli formlara sokmaları günümüzde merak uyandıran bir durumdur ve pek çok insan buralara turistik amaçlı geziler düzenleyerek bu yadırganan bedenleri görmeyi arzulamaktadır. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bk. V. Yılmaz Anatca, agt., s. 17, 33-34.

¹³⁴ A. W. Bates, "Conjoined Twins...", s. 524.

¹³⁵ BOA, İ. MVL, 136/3724, Tarih: 14 Rebiyülahir 1265 (9 Mart 1849).

¹³⁶ BOA, İ. DH, 340/22384, Tarih: 3 Recep 1272 (10 Mart 1856); BOA, A. MKT. NZD, 178/28, Tarih: 26 Cemaziyülahir 1272 (4 Mart 1856).

¹³⁷ BOA, A. MKT. MHM, 408/18, Tarih: 28 Muharrem 1285 (21 Mayıs 1868).

Numunehaneye alınan teratolojik doğumlar daha çok okulun “kadavra” ihtiyacını karşılamaktadır. Osmanlı’da kadavra kullanımındaki yani diseksiyon uygulanmasındaki padişah onayı, ilk kez 1841 yılında alınmıştır. Daha önceki yıllarda bu hususta çeşitli girişimlerde bulunulmuşsa da dinî ve ananevi sebeplerle başarılı olunamamıştır.¹³⁸ Ancak XIX. yüzyılın başlarında Tersâne-i Âmirede açılan tıp okulunda eğitim amaçlı kadavra kullanımı gerçekleşmiş olup bunlar gizlilik çerçevesi içerisinde ve sınırlı miktarda kadavra temini¹³⁹ ile mümkün olmuştur.¹⁴⁰ 1841’de Sultan Abdülmecit’in bu husustaki onayına rağmen Tıbbhanenin ceset temini kolay olmamıştır. Bu hususun bir sebebi de o dönemde dinî kaygı ve korkularla Müslümanlara ait cesetlerin üzerinde otopsi ameliyatının yapılamamasıdır.¹⁴¹ Yani numunehaneye alınan ve kadavra teşrihi yapılan cesetler yukarıda verdiğimiz yapışik ikiz örneklerinden de anlaşılacağı üzere gayrimüslimlere ve hayvanlara aittir. Ayrıca tıp okulunda XIX. yüzyılın sonuna kadar da kadavra temininde sıkıntılar çekilmiştir.¹⁴² Doğum ve ölüm gibi merasimlerin neredeyse her toplumda büyük öneme sahip olduğu göz önünde bulundurulursa durumun her millettten insan için hassasiyet taşıdığı akıllara gelmektedir. Yine de numunehaneye alınan sınırlı sayıdaki bu örneklerin Osmanlı tıbbına faydası olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu türden teratolojik ve anatomik numunelerin toplanması deskriptif anatomi ve patolojik anatomi derslerini kolaylaştırmış, bununla birlikte modern embriyolojinin doğuşu ve teratoloji alanının gelişmesine de önemli bir katkı sağlamıştır. Bunlara ilaveten histoloji ve cerrahi alanlarında da ilerlemeler kat edilmiştir. Hatta E. Aykut, bu vesileyle Osmanlı Devleti’nin ilk tıbbi süreli yayını olan Vekâyi-i Tıbbiye’de, Mekteb-i Tıbbiye müdürünün yapışik ikizlerin oluşumuna yönelik tıbbi açıklamalar getirdiği ve uzun süre hayatta kalan yapışik ikiz örneklerinden bahsettiğini aktarmaktadır. Böylece herhangi bir anomali ile dünyaya gelen canlıların, tıptaki bu gelişmelere bağlı olarak normalleştirilmeye çalışıldığını ifade etmektedir.¹⁴³ Bütün bu bilgilerin aksine yapışik ikizlerin oluşum nedenlerini açıklamaya yönelik çalışmalar veya bu ikizleri ayırmak amaçlı cerrahi operasyonlar yapıp yapılmadığına dair ise bir bilgiye rastlanmamıştır.

XIX. yüzyılın ortalarında yapışik ikizlere yönelik her ne kadar bilimsel açıklamalar getirilse de XIX. yüzyılın başlarından XX. yüzyılın başlarına kadar özellikle Osmanlı gazetelerinde bu vakalardan “garîbe”, “garâib” veya “garîbe-i hilkât” şeklinde söz edilmiştir.¹⁴⁴ Hatta Cumhuriyet dönemi gazetelerinden edindiğimiz bilgiye göre bu bakış açısı yakın bir döneme kadar da varlığını korumuştur. Takvim-i Vekâyi’de görülen bu tür haberlerin yanı sıra Aykut diğer Osmanlı gazetelerinin de hilkat garibelerine sık sık yer verdiklerinden bahsetmektedir.¹⁴⁵ Süreç içerisinde bu başlıkların altında doğum anomalisi yerine yangın, sel, göçük ve göktaş hadiselere ile kişilerin yaşadığı gizemini koruyan ve o dönem için bilimsel ve mantıksal bir çerçevede anlamlandırılmayan bazı olaylardan bahsedilmesi¹⁴⁶ satışları artırmayı hedefledikleri ihtimali üzerinde durmamıza neden olmaktadır.

Zaruretinden bahisle kendisine maaş bağlanan Harun adlı yapışik ikizin dışında şu ana kadar söz ettiğimiz vakaların arşive yansıma nedeni ikizlerin Mekteb-i Tıbbiyede muayene

¹³⁸ Y. Çelik, Osmanlı Devleti’nde hem dinî gerekçeler hem de ölümlere duyulan saygı gibi hassasiyetlerin geniş bir zümreyi etkilemesine rağmen padişah cesetleri dâhil ölümlerin dokunulmazlığının bulunmadığını ifade etmektedir. Yazar, şüpheli ölümlerde basit otopsiler uygulanırken seferde ölen padişahların da cesetlerinin mumyalanıp iç organlarının da vefat ettikleri yere gömüldüğü bilgisini vermektedir. Yüksel Çelik, “XIX. Yüzyılda Osmanlı’da Anatomi Eğitimi ve Kadavra Temininde Yaşanan Sorunlar”, *Tarih Dergisi*, S. 48, 2009, s. 59.

¹³⁹ Örneğin; Karacaahmet Mezarlığı’nda metfun kimsesizlere ait kemiklerin kullanımı ile Tersane-i Âmirenin zindanında ölen esirlerin ya da mahkûmların cesetleri, dinî çevrenin ve halkın tepkisini çekmemek üzere gizlice Tersane Tıp Mektebine götürülmüştür. Y. Çelik, agm., s. 53-54, 59.

¹⁴⁰ Y. Çelik, agm., s. 53-54.

¹⁴¹ Y. Çelik, agm., s. 56, 59-61; A. Yüksel, agm., s. 877.

¹⁴² Y. Çelik, agm., s. 62.

¹⁴³ E. Aykut, “Mekteb-i Tıbbiye...”, s. 43, 45.

¹⁴⁴ Konjenital anomaliler ile doğan canlıların gazetelerde nasıl bahsedildiğini görmek için bk. Ek 4-5.

¹⁴⁵ E. Aykut, “Mekteb-i Tıbbiye...”, s. 47.

¹⁴⁶ Örnek için bk. Ek 5.

edilmesi veya kadavra olarak kullanılması hususundan ileri gelmektedir. Bunlara ek olarak örneklerin bir kısmını bu anomaliye sahip hayvan ve insanların gazetede haberleri ihtiva etmektedir. Geriye kalan belgeleri ise vuku bulan bu tür doğumlar hususunda merkeze yazılan bilgilendirme amaçlı tezkireler oluşturmaktadır. Örneğin; Anadolu'nun çeşitli kazalarından merkeze gönderilen jurnal evraklarının hülasasının kayıt edildiği 8 Haziran 1836 tarihli bir belgede; Gedikçik kazası, Şuhut kasabası ve Kayseri'nin Süksün köyünde doğan garip şekilli kuzulardan bahsedilmektedir.¹⁴⁷ Bir diğer örnek; Prespe kazasının Rodri köyünde Trapo veled-i İstavna adlı bir zimminin acayip şekilli bir çocuğunun doğup üç gün içerisinde de öldüğü bilgisinin köy sakinleri tarafından mutasarrıflığa iletilmesi ve Rumeli Mutasarrıfı Mehmed Ziya tarafından hadisenin bir yazı ile birlikte merkeze ulaştırılmasına dairdir.¹⁴⁸

Bir diğeri Akseki'nin İbradı kasabasında doğan yapışık iki kız çocuğu ile ilgilidir. Y. S. Karakışla, bu belgenin merkeze ulaştırılmasının Sultan II. Abdülhamid'in merkeziyetçi politikasından ileri geldiğini söylemektedir.¹⁴⁹ Belgede, torakopagus veya omfalopagus ikizlerinden biri olduğunu düşündüğümüz bu Aksekili kızların hayatta olduğu ve biri ağlarsa diğeri'nin sustuğu ifade edilmektedir. Ayrıca çocukların babası olan Ormanalı Veli'nin "efkar-ı fukarâdan" bulunduğu vurgulanmaktadır.¹⁵⁰ Bu durum, Sultan II. Abdülhamid döneminde merkezleşme politikası kapsamında tatbik edilen sosyal yardım uygulamalarını ve bu minvalde verilen padişah hediyelerini (atıyye-i seniyye ve sadaka-i seniyye) akıllara getirmekte; yani belgenin padişahın ihsan ve inayetinden faydalanılmak üzere gönderilmiş olabileceğini de düşündürmektedir.

Osmanlı sınırları içerisinde dünyaya gelen ve merkezin bu durumdan haberdar edilmesini içeren bir diğer vaka 1909 yılında Büyükpazar'da doğan torakopagus / omfalopagus yapışık ikizleridir. Selânik Vilayeti Polis Müdüriyeti tarafından 26 Ağustos 1909 tarihinde kaleme alınan belgede "*Darun Filorintin hanesinde sâkin millet-i Museviyeden Pipano'nun mahdumunun dört el dört ayak ve iki başlı bir çocuk*"¹⁵¹ dünyaya getirdiği ve durumun İskele Komiser Muavinliğinden bildirildiği beyan edilmiştir.¹⁵²

Yukarıda verdiğimiz örneklerin yanı sıra farklı ülkelerde doğan iki farklı yapışık ikiz vakasının Osmanlı gazete ve arşivlerine yansıdığını daha önce belirtmiştik. Bunlardan ilki Takvîm-i Vekâyi'de yayımlanan bir haberi teşkil etmektedir. H 23 Ramazan 1251 / M 12 Ocak 1836 tarihinde yayımlanan bu haberde Yunanistan'ın Livadiye kazasında "...iki başlı ve dört elli ve biri sağında ve biri solunda ve biri arkasına olarak üç ayaklı bir kız..."¹⁵³ çocuğunun dünyaya geldiği, doğduktan 15 dakika sonra öldüğü ve ikizlerin cesetlerini kaza sakinlerinden olan Todori'nin satın aldığı ifade edilmektedir. Ayrıca Todori'nin büyük bir şişe içerisinde "ecza ile" muhafaza ettiği torakopagus / omfalopagus ikizlerini, İzmir'e götürmek istediği ve İzmir'e geçmeden önce de Sakız adasına uğradığı belirtilmiştir. Bununla birlikte haberde Sakız adası muhassılı tarafından cesetlerin incelendiği ve Kırkkınise, Avrethisarı, Tırnova kazaları ile birlikte Sakız adasından gönderilen jurnal evrakında çocukların ahvalinin Dersaadete bildirildiğinden söz edilmektedir. Ancak arşivde yaptığımız detaylı taramalara rağmen bu belgeye ulaşamadık. Yine de bu durum, yapışık ikizliğin toplum için hayret verici bir hadise olduğuna ve merkezin anormal bedenlere sahip çocuklardan haberdar edildiğine dair bir başka örneği teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra Takvîm-i Vekâyi'de yer alan bu haberde, Todori'nin

¹⁴⁷ BOA, C. DH, 2/84, Tarih: 26 Safer 1252 (12 Haziran 1836).

¹⁴⁸ BOA, A. MKT, 134/49, Tarih: 13 Recep 1264 (15 Haziran 1848).

¹⁴⁹ Y. S. Karakışla, agm., s. 17.

¹⁵⁰ BOA, Y. A. HUS, 352/26, Tarih: 6 Zilhicce 1313 (19 Mayıs 1896).

¹⁵¹ BOA, TFR. I. SL, 217/21677, Tarih: 9 Şaban 1327 (26 Ağustos 1909).

¹⁵² BOA, TFR. I. SL, 217/21677, Tarih: 9 Şaban 1327 (26 Ağustos 1909).

¹⁵³ "Garibe", *Takvîm-i Vekâyi*, Numara: 120, 23 Ramazan 1251, s. 4.

cesetleri satın almasının ve İzmir'e götürmek istemesinin nedeni açıkça beyan edilmese de bu anormal çocukları buradaki panayırılarda teşhir etmek gayesinde olduğu anlaşılmaktadır.¹⁵⁴

Ülke toprakları dışında doğan ikinci yapışık ikiz vakası ise İranlı bir ailenin çocukları ile ilgilidir. İran Şehbenderi Ali Nâmık tarafından H 19 Cemaziyülevvel 1260 / M 6 Haziran 1844 tarihinde gönderilen arzuhâlden yine Osmanlı Devleti'nin bu tür doğumlar hususunda bilgilendirildiği anlaşılmaktadır. İran Şehbenderi'nin iletmiş olduğu bu arzuhâlde; din âlimlerinden olan İsfahanlı Seyyid Mehmed Ağa'nın rebiyülahirin ilk günlerinde vefat ettiği, bu ayın yirmi dördünde saat on buçuk civarında Tebriz'de şiddetli bir depremin meydana geldiği, bunun şehre çok zararı olmadığı ancak Tebriz'e yirmi saat mesafede bulunan Miyane kasabasıyla Germerud / Germud köyünde daha erken vakitte binaların yıkılmış ve üç yüzden fazla insanın da toprak altında kalmış olduğu ifade edilmiştir. Buna ilaveten Rasta Güce mahallesinde Naki adlı bir kişinin zevcesinin “göbekden yukarı iki baş ve dört göz ve dört kulak ve iki burun ve iki ağız olub göbeğinden aşağı âdeti iki ayağı”¹⁵⁵ olan bir çocuk doğurduğunu ve bu çocuğun üç dört gün yaşayıp öldüğünü beyan eden Seb'azâde Ali Nâmık Efendi, vuku bulan olayların “hüküm-ü hafiyeye-i ilahîden ma'dûd havadisât-ı acib olduğu gayr-i mestûr olması”¹⁵⁶ sebebiyle merkezi bilgilendirmenin gerekli olduğunu düşünmüştür. Osmanlı Devleti sınırları dışında gerçekleşen bu hadiseler ve parapagus yapışık ikizleri olduğunu tahmin ettiğimiz ikizlerin doğumu birbirleri ile ilişkilendirilerek Allah'ın bir uyarısı şeklinde düşünülmüş ve bu sebeple de Osmanlı durumdan haberdar edilmiş olabilir.

Sonuç

Yapışık ikizler, yüzyıllardır halk ve tıp mesleği için bir hayranlık kaynağı olmuştur. Bu tür varlıkların yaratılışlarındaki gizem başlarda kutsal kabul edilip tanrılaştırılmıştır. Ancak yaşamın içerisinde her gün karşılaşılan evcil hayvanlar ve insanlar söz konusu olduğunda yani gözlemcinin bedenine yaklaştıkça şekil bozukluğu kaygı kaynağı olarak görülmüştür. XVIII.-XIX. yüzyıllarda tıp alanında yaşanan gelişmeler ve doğru tanımlanmış doğum anomalisi vakalarının sayısının artması ile birlikte bu tür teratolojik canlıların doğaya aykırı varlıklar olmadığı açıklanmaya başlanmıştır. Dolayısıyla bilimsel teratolojiye doğru atılan bu ilk adımlar şekil bozukluğu ile doğanların da normalleştirilmesini sağlamıştır. Ancak anormal vücut yapılarına sahip olanların ötekileştirilerek ibret alınacak varlıklar olarak uzun müddet kapalı kapılar ardında halka sergilenmesi, batıl inançlar ve dinin XX. yüzyıl ortalarına kadar doğum kusurları üzerindeki etkisini korumasına neden olmuştur.

Osmanlı Devleti'nde toplumun şekil bozukluğu ile dünyaya gelenlere bakış açısının nasıl olduğunu doğrudan tespit etmek mümkün olmamıştır. Edindiğimiz izlenimler de ihtimal kapsamında değerlendirilmiştir. Ancak devletin bu tür doğumlardan haberdar edilmesi ve bu anomali ile doğanların cesetlerinin sergilenmek üzere bazı kişiler tarafından satın alınmak istenmesi, hatta incelemesi için anormal bedenlerin padişahın huzuruna çıkarılması yapışık ikizliğin toplumda şüphesiz merak ve şaşkınlık uyandırdığını göstermektedir. Özellikle yapışık ikizlerin teşekkülündeki sırrın çözülememesi ancak bu olguların Allah'ın varlığının bir işareti olarak ve onun takdiri şeklinde görülmesi de anormal bedenlere olan ilgiyi artırmıştır. Hatta bu durum ticarete dönüştürülerek kişilerin geçimlerini sağlayacakları bir araç hâline gelmiştir. Devlet açısından ise yapışık ikizlik çağdaşlarının aksine merhamet ve şefkat gösterilmesi gereken bir husus olmuştur. Bilhassa o dönemdeki devletlerin ayıplayıp dışladığı, “canavar” olarak kabul ettiği yapışık ikizleri, Osmanlı'nın maaşla himâye etmesi dikkate şayandır. Ayrıca yapışık ikizler, yaratılışlarındaki gizemin yani tıbbi olarak oluşumlarının anlaşılabilmesi gerekçesiyle modernleşmenin eşiğinde gelişen tıp eğitiminin birer aracı olarak görülmüşlerdir. Kuşkusuz bu durum anormal doğumların tıbbi uygunluğunu açıklamaya yardımcı olurken anatomi, teratoloji, histoloji ve cerrahi gibi alanlara da katkı sağlamıştır. Buna karşın ne bu

¹⁵⁴ “Garîbe”, *Takvîm-i Vekâyi*, Numara: 120, 23 Ramazan 1251, s. 4.

¹⁵⁵ BOA, *Hariciye Nezareti Mektubi Kalemî (HR. MKT)*, 4/45, Tarih: 19 Cemaziyülevvel 1260 (6 Haziran 1844).

¹⁵⁶ BOA, *HR. MKT*, 4/45, Tarih: 19 Cemaziyülevvel 1260 (6 Haziran 1844).

anomalinin sebebinin araştırıldığına ne de yapışık ikizleri ayırmaya yönelik cerrahi bir uygulama yapıldığına dair bir malumat edinilememiştir.

Elimizdeki belgelerden yapışık ikizliğe dair günümüzdekilerden çok da farklı olmayan verilere ulaşılmıştır. Eski dönemlerden itibaren dünya genelinde olduğu gibi yapışık ikizler Osmanlı Devleti'nde de vücutlarındaki bitişikliğinin yoğunluğuna göre tek çocuk veya tek bir hayvan olarak nitelendirilmektedir. Bunların çoğunun yine ölü doğduğu veya doğduktan sonraki birkaç gün içerisinde öldüğü kayıtlara geçmiştir. Ayrıca bunların yapışık ikizlik türlerine göre görülme yoğunluğunun genelde vücudun ön kısmından olan simetrik birleşimlere ait olduğu da anlaşılmıştır. Alt kategoride ise Osmanlı Devleti'nde yoğunluk sırasında ilk sıralarda gelen torakopagus / omfalopagus ve sefalopagus türlerinin günümüzde de yoğun olarak görülen türler arasında olduğu söylenebilir. Buna karşın Osmanlı'da üçüz, dördüz ve beşüz gibi çoğul gebeliğin diğer katlarında yapışık ikizliğe rastlandığına dair bir bilgi edinilememiştir. Buna ek olarak vakaların azlığı ve çocukların cinsiyetlerinin belirtilmemesi, cinsiyete göre görülme yoğunlukları hususunda yorum getirmemize olanak tanımasa da hayvanlarda görülen yapışık ikizliğin en fazla koyunlarda olduğu söylenebilir. Aynı şekilde bölgelere, idari birimlere veya farklı ülkelere göre de yoğunluk üzerine fikir yürütmek mümkün görünmemektedir. Bu hususta doğum anomalilerinden bahseden belge ve yayınların kısıtlılığının etkili olduğu, bunun yanı sıra da batıl inanç ve korkunun önemli bir rol oynadığı düşüncesindeyiz. Arşive yansımış olan vakalara da çeşitli sebeplerle ulaşılamadığı hesaba katılırsa, bunların pek çoğundan geriye hiçbir eser kalmadan yok olup gitmiş olması muhtemeldir.

Osmanlı'daki yapışık ikizlere dair edinebildiğimiz bütün bu bilgilerin aksine belgelerden, hayatta olan bazı yapışık ikizlerin kaç yaşına kadar yaşadıkları, yapışık olmalarının onlara ne gibi fayda ve zararlarının olduğu, Harun vakası haricindeki diğer vakaların geçimlerini nasıl elde ettikleri, yani devletin yardımıyla mı yoksa panayır ve sirklerde teşhir edilerek mi kazanç sağladıkları hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bununla birlikte çoğu zaman ikizlerin babalarından bile bahsedilmeyen bu belgelerde çocukların annelerinden, bu doğumların nasıl gerçekleştirildiğinden, doğumdan sonra annenin sağlığından veya doğumun anne için zor mu kolay mı olduğundan da söz edilmemiştir. Tıbbi bilginin yetersizliği, sezaryen doğumlarının olmaması, ileri seviyede tıbbi teknolojik aletlerin bulunmaması gibi hususlar da dikkate alınırca ikizlerin anne karnından çıkarılmasının zor olduğu durumlarda doğumun uzun sürmesi hem anne karnındaki çocukların hem de annenin ölümüne sebebiyet vermiş olabilir. Ayrıca günümüzde bile özellikle hayvanlarda anneyi yaşatmak için anne karnındaki yavrunun parçalanarak çıkarılması söz konusu olabilmekteyken Osmanlı dönemi için bu tür doğumların nasıl olduğu merak edilen bir durumdur. Belgelerin söz konusu sorular karşısında büründüğü sessizlik hâli nedeniyle yapışık ikizlik meselesini türlü cephelerden aydınlatabilme imkânından mahrum bulunuyoruz. Ancak ileride araştırmacıların hizmetine sunulacak yeni belge ve bilgilerden hareketle oluşturulacak çalışmalar sayesinde bu hususta karanlıkta kalan birçok noktanın aydınlatılabileceği kanaatindeyiz.

Kaynakça

1. Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA): BOA, *Cevdet Dâhiliye (C. DH)*, Dosya No: 2, Gömlek No: 84; BOA, *Cevdet Maarif (C. MF)*, 20/987; BOA, *Dâhiliye Mektubi Kalemi Evrakı (DH. MKT)*, 358/68, 1844/91; BOA, *Hariciye Nezareti Mektubi Kalemi (HR. MKT)*, 4/45; BOA, *Hatt-ı Hümayun (HAT)*, 696/33602; BOA, *İbnülemin Dâhiliye (İE. DH)*, 12/1171; BOA, *İrade Dâhiliye (İ. DH)*, 340/22384; BOA, *İrade Meclis-i Vala (İ. MVL)*, 136/3724; BOA, *Meclis-i Vala (MVL)*, 731/37; BOA, *Sadaret Amedi Kalemi Evrakı (A. AMD)*, 7/12; BOA, *Sadaret Mektubi Kalemi Evrakı (A. MKT)*, 134/49, 183/17; BOA, *Sadaret Mühimme Kalemi Evrakı (A. MKT. MHM)*, 408/18, 86/56; BOA, *Sadaret Nezaret ve Devair Evrakı (A. MKT. NZD)*, 178/28; BOA, *Teftişat-ı Rumeli Evrakı (Rumeli Müfettişliği) Selânik Evrakı (TFR. I. SL)*, 217/21677; BOA, *Yıldız Hususi Maruzat (Y. A. HUS)*, 352/26.

2. Gazeteler

Ekekon (18 Teşrinievvel 1936).

İkdam (26 Şevval 1317 - 16 Rebiyülevvel 1318).

Milliyet (15 Şubat 1952 - 26 Aralık 1986).

Takvîm-i Vekâyi (12 Rebiyülahir 1251 - 23 Rebiyülahir 1252).

Yeni Konya (15 Eylül 1958).

3. Makaleler, Matbu ve Tetkik Eserler

Aydın, Muhterem - Derviş Özdemir, “Kuzuda Rastlanılan Monocephalien Olgusu”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 18, S. 2, Elazığ 2014, s. 123-126.

Aykut, Ebru, “Geç Osmanlı Toplumunda ‘Acayip’ Bedenler: Hilkat Garibeleri, Modern Tıp ve ‘Kusurlu’ Nesiller”, *IFEA*, 2016.

Aykut, Ebru, “Hilkat Garibeleri: Freaks, Medicine, and Representation in the 19th Century Ottoman Empire”, *21st Symposium of the Comite International des Etudes Pre-Ottomanes et Ottomanes (CIEPO)*, Budapest 2014.

Aykut, Ebru, “Mekteb-i Tıbbiye Numunehanesi’ndeki Anatomi Koleksiyonları ve Teratolojik Numuneler”, *Toplumsal Tarih*, S. 311, 2019, s. 42-47.

Bates, Alan William Hugh, “Birth defects described in Elizabethan ballads”, *Journal of the Royal Society of Medicine*, Vol. 93, 2000, s. 202-207.

Bates, Alan William Hugh, “Conjoined Twins in the 16th Century”, *Twins Research and Human Genetics*, Vol. 5/6, 2002, s. 521-528.

Bates, Alan William Hugh, “Good, Common, Regular, and Oldery: Early Modern Classifications of Monstrous Birth”, *Social History of Medicine*, Vol. 18/2, 2005, s. 141-158.

Beckwith, John Bruce, “Congenital malformations: from superstition to understanding”, *Virchows Arch*, Vol. 461, 2012, s. 609-619.

Bendersky, Gordon, “Tlatilco Sculptures, Diprosopus, and the Emergence of Medical Illustrations”, *Perspectives in Biology and Medicine*, Vol. 43/4, 2000, s. 477-501.

Çelik, Semih, “İstanbul’un İlk Doğa Tarihi Müzesi: Galatasaray Mekteb-i Tıbbiye-i Adliyyesi Numunehanesi (1839-1850)” *Toplumsal Tarih*, S. 311, 2019, s. 34-41.

- Çelik, Yüksel, "XIX. Yüzyılda Osmanlı'da Anatomi Eğitimi ve Kadavra Temininde Yaşanan Sorunlar", *Tarih Dergisi*, S. 48, 2009, s. 47-63.
- Demir, Ramazan vd., "Çoklu Gebelikler ve Bitişik (Siam) İkizlerinin Oluşum Mekanizmaları", *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, C. 12, S. 2, 1992, s. 100-113.
- Dragstedt, Lester Reynold, "Siamese Twins", *Quarterly Bulletin, Northwestern University (Evanston, Ill), Medical School*, Vol. 31/4, 1957, s. 359-365.
- Erler, Atilla vd., "Yapışık İkizler", *Perinatoloji Dergisi*, Vol. 4/2, 1996, s. 110-112.
- Göymen, Nazlı Ece, *Kappadokia Bölgesi Bizans Dönemi Duvar Resimlerinde Anargyroi Hekim Aziz Tasvirleri*, Yayınlanmamış YLT, Hacettepe Ü. SBE, Ankara 2019.
- Hitayezu, Janvier vd., "An Unusual Case of Conjoined Twins", *Rwanda Medical Journal*, Vol. 68/3, 2010, s. 48-51.
- Kahvecioğlu, Dilek vd., "Yapışık İkizler: Olgu Sunumu", *İstanbul Kanuni Sultan Süleyman Tıp Dergisi (IKSST)*, Vol. 6/1, 2014, s. 41-43.
- Karakışla, Yavuz Selim, "Arşivden Bir Belge: Konya'da İki Başlı, Dört Elli ve Dört Ayaklı Bir 'Hilkat Garibesi'", *Toplumsal Tarih*, S. 85, 2001, s. 17-19.
- Karaman, İbrahim vd., "Bir olgu sunumu: fetus in fetu", *Pediatric Cerrahi Dergisi*, C. 17, S. 1, 2003, s. 89-91.
- Kennedy, Gail E., "The 3.000-year history of conjoined twins", *Western Journal of Medicine*, Vol. 175/3, 2001, s. 176-177.
- Kobylarz, Krzysztof, "Anaesthesia of conjoined twins", *Anaesthesiology Intensive Therapy*, Vol. 46/2, 2014, s. 124-129.
- Kobylarz, Krzysztof, "History of Treatment of Conjoined Twins", *Anaesthesiology Intensive Therapy*, Vol. 46/2, 2014, s. 116-123.
- Kokcu, Arif vd., "Conjoined twins: Historical perspective and report of a case", *The Journal of Maternal-Fetal and Neonatal Medicine*, Vol. 20/4, 2007, s. 349-356.
- Kulkarni, Muralidhar Laxmanrao vd., "Conjoined Twins", *Indian Pediatrics*, Vol. 31/8, 1994, s. 1017-1024.
- Kumar, Anil vd., "Fetus in fetu in an adult woman", *BMJ Case Report*, Vol. 12/8, 2019, s. 1-3.
- Liceti, Fortunio, *De Monstrorum Caussis, Natura, et Differentiis*, Apud Paulum Frambottum 1634.
- Logrono, Roberto vd., "Heteropagus conjoined twins due to fusion of two embryos: report and review", *American Journal of Medical Genetics*, Vol. 73/3, 1997, s. 239-243.
- Mathew, Rishi Philip vd., "Conjoined twins – role of imaging and recent advances", *Journal of Ultrasonography*, Vol. 17/71, 2017, s. 259-266.
- McGeady, Thomas A. vd., *Veteriner Embriyolojisi*, Çeviren: İlhami Çelik - Yasemin Öznurlu, Medipres Yayıncılık, Malatya 2011.
- Montandon, Denys, "The Unspeakable History of Thoracopagus Twins' Separation", *ISAPS News*, Vol. 9/3, 2015, s. 46-49.
- Paré, Ambroise, *Opera Ambrosii Parei, regis primarii et Parisiensis chirurgi*. Apud Iacobum Du-Puys, 1582.
- Spencer, Rowena, "Anatomic description of conjoined twins: a plea for standardized terminology", *Journal of Pediatric Surgery*, Vol. 31/7, 1996, s. 941-946.

Spencer, Rowena, “Theoyretical and analytical embryology of conjoined twins: part I: embryogenesis”, *Clinical Anatomy*, Vol. 13/1, 2000, s. 36-53.

Şeftalioğlu, Aysel, *Genel&Özel İnsan Embriyolojisi*, Tıp Teknik Yayınları, Ankara 1998.

Tannuri, Anna Cristina Aoun vd., “Conjoined twins – twenty years’ experience at a reference center in Brazil”, *Clinical Science (CLINICS)*, Vol. 68/3, 2013, s. 371-377.

Topçuoğlu, Mehmet Ata, “Yapışık İkizler: Olgu Sunumu”, *Cerrahpaşa Tıp Dergisi*, 2003, C. 34, S. 1, s. 39-41.

van Hilvoorde, Ivo - Laurens Landeweerd, “Disability or Extraordinary Talent - Francesco Lentini (Three Legs) Versus Oscar Pistorius (No Legs)”, *Sport, Ethics and Philosophy*, Vol. 2/2, 2008, s. 96-111.

Yılmaz Anatca, Vesile, *Paralimpik Alan'ın Sosyolojik Açından İncelenmesi*, Yayınlanmamış DT, Süleyman Demirel Ü. SBE, Isparta 2019.

Yüksel, Ahmet, “Osmanlılarda Otopsi”, *Belleten*, C. 77, S. 280, 2013, s. 875-910.

4. İnternet Kaynakları

<http://www.franklentini.it/english-version.html>, erişim tarihi: 01.09.2020.

<https://embryo.asu.edu/pages/chang-and-eng-bunker-1811-1874>, erişim tarihi: 04.04.2020.

https://www.cumhuriyet.com.tr/video/video/1355593/Yapisik_dorduz_yavru_kediler_ameliyatla_birbirinden%20ayrildi.html, erişim tarihi: 26.08.2020.

<https://www.hurriyet.com.tr/aile/parazitik-ikiz-sendromu-nedir-41579518>, erişim tarihi: 23.09.2020.

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yapisik-besiz-kedi-12373478>, erişim tarihi: 26.08.2020.

<https://www.yenisafak.com/aktuel/yapisik-altiz-kedi-yavrulari-gorenleri-sasirtiyor-630547>, erişim tarihi: 26.08.2020.

Ekler

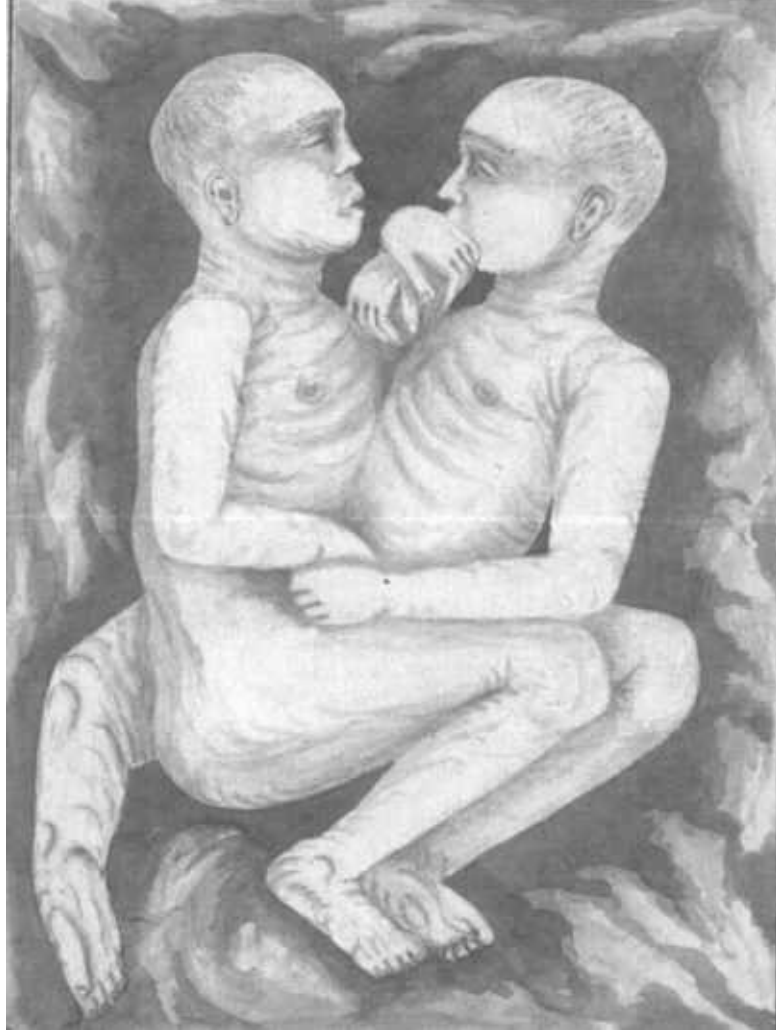
Ek 1: Paré'in çalışmasında yer alan üç başlı koyun tasviri (Paré, *age.*, s. 754).

Ek 2: Francesco Lentini'nin üçüncü bacağıнын vücuduyla birleştiği kısmı gösteren bir fotoğraf (<http://www.franklentini.it/english-version.html>, erişim tarihi: 01.09.2020).

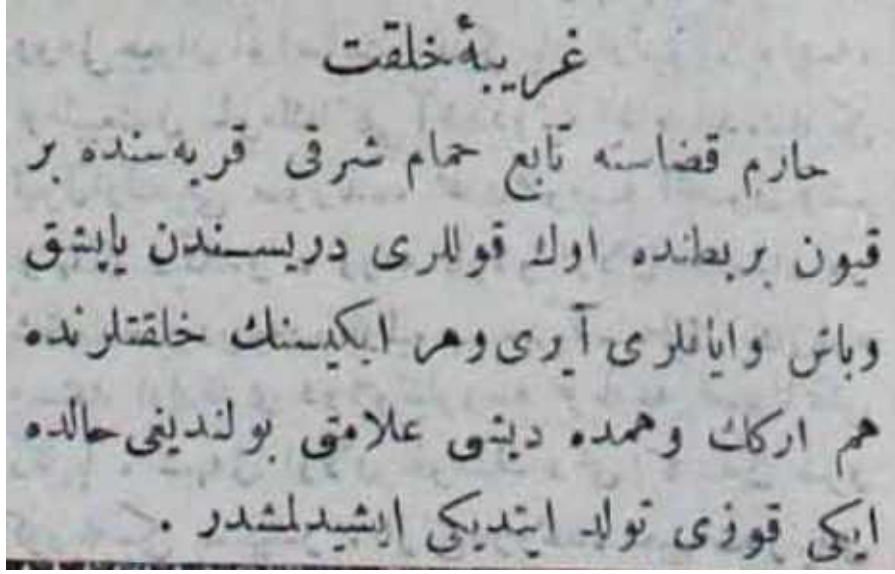

Ek 3: Omodos köyündeki yapışık ikizlerin sureti (BOA, *İ. MVL*, 136/3724, Tarih: 14 Rebiyülahir 1265 (9 Mart 1849)).

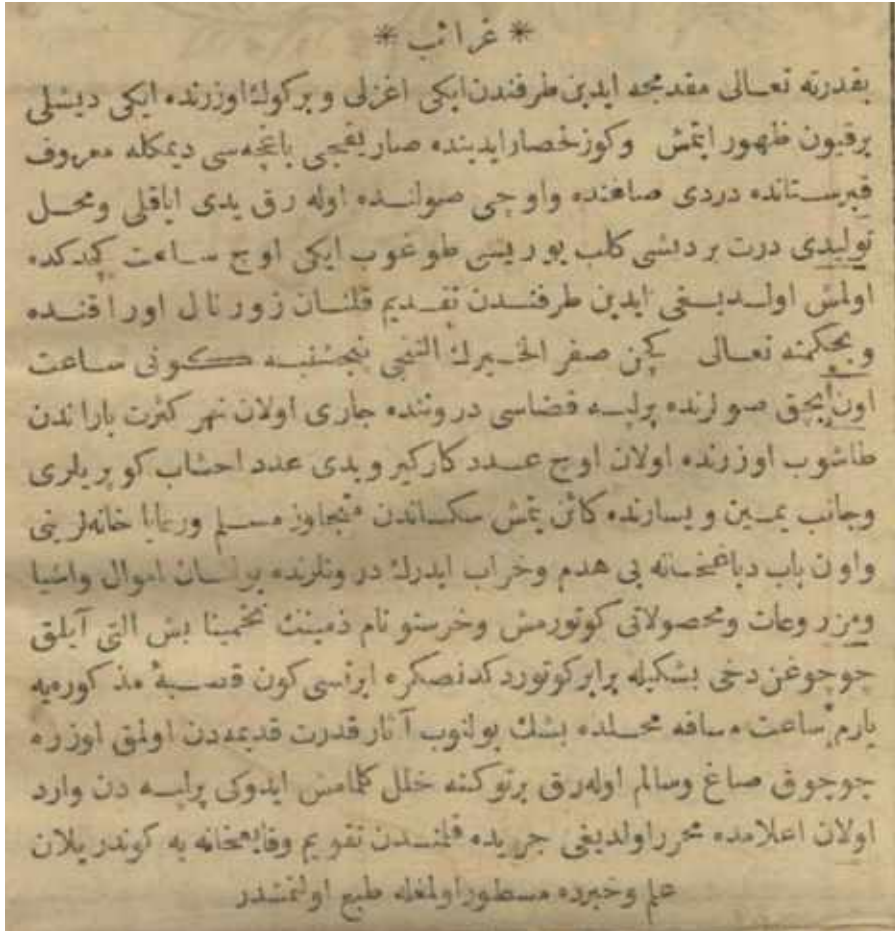

Ek 4: İkdâm Gazetesi'nde yer alan bir yapışık ikiz örneği ("Garîbe-i Hîlkât", *İkdâm*, Numara: 2031, 26 Şevval 1317, s. 3).

Ek 5: "Garâib" başlığı altında konjenital anomaliler ile birlikte doğal afetler gibi başka konuların da verildiğine dair bir örnek ("Garâib", *Takvîm-i Vekâyi*, Numara: 108, 12 Rebiyülahir 1251, s. 2).

Summary

Conjoined twinship is a deformity associated with the various conjoined parts of the body or the excess of some parts especially limbs. There are various studies conducted with conjoined twins in the international literature until now. Most of them are case reports or short biographic studies addressing the live of some world-famous twins (Biddenden Maids and Siamese Twins). Very few of these studies address the condition of conjoined twins legally and morally. There are also some publications that examined how this abnormality is perceived in the society and its reflections in iconography. The number of studies that address conjoined twins is limited in Turkey and there is no substantive study addressing the matter in detail.

The present study briefly addressed some world-famous twins who were noted in previous studies and included in the teratology literature. However the conjoined twin cases recorded within the Ottoman borders were addressed and how this was perceived by the government and how these children were treated were investigated in this study, unlike those studies. The main resources of this study are the documents in the Ottoman Archive of the Presidency of Public Records of the Presidency of the Republic of Turkey, and some news about conjoined twins published in Ottoman gazettes. The researchers found 22 cases in the screenings made on the archive documents and gazettes, and one of the cases was in Iran and one was in the district of Libadiye affiliated with Greece. Therefore, the subject was addressed basically over 22 cases and statistically over 20 cases. Moreover, some news published in the gazettes of the Republic period were also used to form more examples for better understanding of the subject.

The history of conjoined twins goes back to ancient times and can be seen in art such as in paintings, sculptures and ceramics and in mythologic narrations. However, individuals with any type of diseases or abnormalities in these early days were reflected as healthy and powerful individuals due to factors like superstitions and fear. Even though world-famous conjoined twins in history were born in different places, at different times, and under different conditions, they generally shared a common destiny. In addition to the fact that living standards of conjoined twins are low and their survival depends on the other sibling, the fact that this situation is seen as a bad fate and bad luck by the society and that they are turned into a commercial tool by being exhibited in circuses or fairs have become their unfortunate destinies.

Conjoined twins were described as a single living creature based on the intensity of their bodies' adjacency in the Ottoman Empire just like in the entire world in the early days. Of 20 cases detected in the Ottoman Empire, seven were human samples and 13 were various animal samples. There is no evidence regarding miscarriage cases that are most commonly encountered in the pregnancy of conjoined twins. Not many examples might have been observed in similar subjects due to the reasons that such pregnancies end with miscarriage, children are born dead or die shortly after the birth. It can be considered that cases were not reflected in archive documents and gazettes due to some reasons. Most of the examples contain conjoined twins symmetrical from the anterior part of the body (ventral/abdomen). It is known that the thoracopagus/omphalopagus and cephalopagus types being at the top in the Ottoman Empire based on the incidence rate are among the most common types today. It was understood that the adjacency in the examined samples was due to twin pregnancies. It was observed that there was no conjoined twinship formed based on other fold of multiple pregnancy. On the other hand, the low number of cases and unspecified gender of the child do not enable us to give an opinion about the incidence frequencies according to gender, region, administrative units or different countries. The oldest conjoined twins case in the Ottoman Empire goes back to 1696. This document leaving the study questions unanswered in many ways is very important in terms of the fact that the Ottoman Empire tried to protect this conjoined twins by providing salary compared to contemporaries. However, there has been a possibility that these cases were tried to

be kept secret since there might have been an understanding that these innate deformities were bad signs, sins or the punishment from Allah in the society. Although a low probability, the pieces on "monster births" published in Europe in the XVI and XVII centuries might have also affected the Ottoman society. It is possible for the majority of conjoined twins who were currently stillborn or died shortly after birth to have buried without anyone's knowledge due to the thought that it could cause the family to be blamed and marginalized. However, the limited number of examples obtained indicates that the Ottoman Empire addressed conjoined twinship as a disease at the discretion of God rather than marginalizing or blaming conjoined twins.

Solid data on conjoined twins born alive or lived for many years were very scarce until the first half of the XIX century. Many human and animal cases with conjoined twinship were recorded in the first half of the XIX century. The fact that Chang and Eng brothers who were born in 1811 and became famous with the name "Siamese twins" gained the sympathy in many cities they were taken and changed the perspective towards individuals with this abnormality might have been effective in this. However, the most important reason of this must be the Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şâhâne Numunehanesi in the Ottoman Empire. This sample unit where teratological and anatomical samples were collected was actually established imitating the anatomy museums in Europe in 1839 and samples collected from various parts of the country were used for medical education. Collection of such samples eased descriptive anatomy and pathological anatomy courses and made an important contribution to the generation of modern embryology and development of teratology; thus, significant progress was made in histology and surgical fields. Living creatures with any anomalies have been tried to be normalized in society over time with these developments in medicine.

In addition to the documents describing the protection of conjoined twins with salaries or use of them as cadavers in the Ottoman Archives, the reasons for the reflection of such births were that the central government was informed about abnormal births or the permission of the central was required for some matters. Even though it is not possible to directly determine the perception of the society regarding individuals born with deformities in the Ottoman Empire based on these documents, it was found that conjoined twinship arouse curiosity and interest among the public. Especially the fact that the secret behind the formation of abnormal bodies could not be unraveled but considering these cases as a sign of the existence of Allah and his will increased the interest in conjoined twins. This situation emerged as a matter of mercy and compassion for the Ottoman Empire, unlike its contemporaries, and it was considered as a tool in the development of medicine in the future. On the other hand, no information about to what age conjoined twins lived, how they earned their livelihood, and what were the advantages and disadvantages of being conjoined were found in the samples. Also, no information about how these pregnancies and births occurred, and how was the mother's health after the birth was found. Due to the limited number of documents and information, it was not possible to shed light on the subject from different aspects. However, it could be noted that these subjects can be enlightened by future studies to be carried out based on new documents and information that may be obtained in the future.